#36 װאָכנצײַטונג

„CZENSTOCHOWER CAJTUNG". • פרייז 20 גראָשן.

טשענסטאָכאָווער צײַטונג

Piątek 3 września 1937 | ליכט-צינדען 6.05 | פרײַטאָג פ׳ נצבים כ״ז אלול תרצ״ז

לשמוע אל הרנה ואל התפלה!

די גבאים פון דער חברה

„סומך נופלים“

מאַכען בעקאַנט, דאס היי-יאהר ווערט געדאַווענט אין די ימים-נוראים

מיט די בעסטע בעלי-תפלות

אין זאַל פון „מכבי“ קאַטעדראַלנאַ 13

בילעטען פאר פרויען און מענער שוין צו בעקומען ביי ה׳ א. שערער, גאַריבאַלדי 22 פון 2—7 נאכמ.

בעמערקונג: ערב ראש השנה וועלען די בילעטען זיין צו בעקומען אין לאָקאַל פון „מכבי“ פון 10 פריה.

FARBIARNIA, i PRALNIA CHEMICZNA „KRYSZTAŁ“

ul. Berka Joselewicza 2.

צום פריהלינג-סעזאָן

מיר נעמען אָן צו וואשען **קראַגענס** מיט לאנג - דויערענדע שפיגעל-גלאַנץ ווי אויך **העמדער** צו רייניגען און צו פאַרבען אלערארט קליידונג. גארדינען צו וואשען און צו שפאנען.

ספעציאַליטעט: 1) פאַרבען לעדערנע קורטקעס

2) דעטאַשירען (ארויסנעמען פלעקען אָהן וואשען).

אכטונג: פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפ׳ן אָרט

אלץ צו ביליגע פרייזען.

PODZIĘKOWANIE.

Panu D-rowi L. Goldmanowi, Aleja № 14, za pierwszą pomoc lekarską, udzieloną mi po wypadku w Blachowni, składam wyrazy serdecznego podziękowania.

BENDET BERKOWICZ
właśc. f-y „Torebkol".

ZARZĄD i KIEROWNICTWO

Szkoły Zawodowej Dokształcającej Żeńskiej dla Terminatorek

Związku Rzemieślników-Żydów w Częstochowie

podaje do wiadomości, iż

zapisy terminatorek na nowy rok szkolny 1937—38 odbywają się w kancelarii szkoły

przy ul. Przemysłowej 10 codziennie od 17—19. Przy zapisie należy przedłożyć świadectwo szkoły pow. i metrykę urodzenia

---

Zatwierdzone przez Kuratorium O. S. K.

KURSY dokształcające GIMNAZJALNE

przyjmują zapisy kandydatów(ek).

Opłata miesięczna bardzo niska.

Kurs jednej klasy trwa 5 miesięcy.

Kancelaria czynna od 11—1 przed południem i 3—7 wiecz.

Kilińskiego 28 (front. III piętro, naprzeciwko teatru.)

א כתיבה וחתימה טובה און א גוט יאָהר

ווינשען מיר אונזערע געעהרטע לעזער און אַבאָנענטען

אַנאָנסען - געבער, מיטאַרבייטער און קאָרעספאָנדענטען

אין לאַנד און אין אויסלאַנד און דעם גאַנצען כלל-ישראל.

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע

„טשענסטאָכאָווער צײַטונג"

Dr.

B. EPSTEIN

POWRÓCIŁ

Dr. med.

FELIKS NOWAK

chirurg

POWRÓCIŁ.

קוואַליפיצירטע בלעכער = געזעלען

צו דאַך - אַרבייט, ווי אויך צו דאַך - דעקער - אַרבייט און געהילפען,

וואס האבען שוין געאַרבייט ביי דאַך-אַרבייט

ווערען שוין געזוכט

אַרויסצופאָהרען אויף אַ לענגערע צייט אויף דער פראָווינץ.

זיך מעלדען יעדען טאָג ביי

ס. גאַנשעראָוויטש, 2 אַלעע № 18

פון 2 ביז 4 נאכמ. און פון 7 ביז 8 אָוונד.

זונטאָג ערב ראש-השנה תרצ״ח, צו דער ערשטער טרויעריגער יאָהרצייט פון אונזער הייס-געליבטער פרוי און מוטער

נ״ע דאָברא אשת ר׳ הענדל נ״י האָכערמאַן

וועט 9 אַ זייגער פריה געשטעלט ווערען אַ **מצבה** און עס וועט געמאכט ווערען אַ **הזכרה** וועגען וואס ס׳זענען מודיע

מאַן, קינדער און פאַמיליע.

די אַלע, וועלכע האבען אַנטייל גענומען אין דער לויה פון אונזער אונפערגעסליכען מאַן און פאָטער

ר׳ אברהם העניך פינקעלשטיין ז״ל

איבערהויפט די ה״ה דיין ומו״צ ר׳ יוסף פראָקאַש, דעם מגיד ר׳ יוסף שמעון קאָבלינץ, ר׳ משה האַלטער און ר׳ אליעזר קאָנסענס פאר זייערע הספדים דריקען אויס דעם אינניגסטען דאַנק, די אין טיעפען טרויער פערבליבענע

פרוי און קינדער.

Wszystkim, którzy wzięli udział w oddaniu ostatniej posługi drogim nam zwłokom

b. p. LEONORY GERICHTEROWEJ

składa serdeczne podziękowanie

stroskana RODZINA.

א גוט יאָהר!

אַלע מיינע געעהרטע יודישע בעזוכער פון טשענ-סטאכאוו און אומגעגענד ווינש איך צו זייער נייעם יאָהר פיעל גליק און צופרידענהייט.

W. KRZEMIŃSKI
wł. kina „Eden".

א גוט יאָהר!

אַלע מיינע געעהרטע יודישע בעזוכער פון טשענס-טאכאוו און אומגעגענד ווינש איך צו זייער נייעם יאהר פיעל גליק און צופרידענהייט.

A. GOLDBERG
wł. kina „Luna".

א גוט יאָהר!

אַלע מיינע געעהרטע יודישע בעזוכער פון טשענס-טאָכאָוו און אומגעגענד ווינש איך צו זייער נייעם יאָהר פיעל גליק און צופרידענהייט.

W. GOGUT
wł. kina „Stylowy".

Wyrażamy szczery żal i współczucie Rodzinie nieodżałowanej

b. p. Leonory Gerichterowej

współzałożycielki i długoletniej członkini Prezydjum n. instytucji

W zmarłej tracimy czynną i niezmordowaną Towarzyszkę pracy.

Cześć Jej pamięci!

Zarząd Koła Kobiet Żyd. „Ezra" w Częstochowie.

Z wielkim bólem opłakujemy zgon

b. p. Leonory Gerichterowej

Pozostałej Rodzinie wyrażamy najszczersze współczucie.

N. WIŚLICCY.

כפופי ראש אנו עומדים לפני קברו הרענן של חברנו הנכבד הגדול חבר הועד, תלמיד-חכם מצוין ובעל מדות תרומיות, חובב עמנו וארצנו בכל לבו ונפשו

מ׳ אברהם חנוך פינקלשטיין ז״ל

ומביעים את השתתפותנו העמוקה בצערם ויגונם של משפחתו שנתיתמה.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

ועד המזרחי, תורה ועבודה ובעמ״ד בצינסטוחוב.

לשנה טובה תכתבו

א גליקליך, געזונד יאָהר ווינשען מיר אונזערע ל. עלטערן, קרובים, פריינד און בעקאַנטע.

תל-אביב. גאָדל פרייטאָג און פרוי

לשנה טובה תכתבו

א גליקליך, געזונד יאהר אַלע אונזערע חברים וחברות.

דעם ח׳ חיים דויאבא א רפואה שלימה במהרה.

דער ועד פון דער
יודענשטאַטס-פאַרטיי
אין טשענסטאָכאָוו.

לשנה טובה תכתבו

אַלע אונזערע פריינד, בעקאנטע און די ג׳ קליענטען ווינשען מיר צום ניי-עם יאָהר א כתיבה וחתימה טובה

Chem. pralnia i farbiarnia
„KRYSZTAŁ"
B. Joselewicza 2 i Warszawska 37

לשנה טובה תכתבו

א גוט, גליקליך יאהר ווינש איך אַלע מיינע געעהרטע קונים, קרובים, פריינט און בעקאַנטע

ישראל פערעלמאַן און פרוי

וואורשטען-געשעפט, טאַרגאָווא 10.

די גליקליכע קאָלעקטור

ס. באָזשיקאָווסקי און ס. האַפטקאַ, אַלעע 2

ווינשט דער ג׳ קונדשאַפט, פריינד און בעקאנטע צום נייעם יאהר

א כתיבה וחתימה טובה.

לשנה טובה תכתבו

מיין ליעבע מוטער, פריינד, בעקאנטע און די ג׳ קליענטען ווינשט צום נייעם יאהר א כתיבה וחתימה טובה

מיכאַל רוזשעוויץ

ראָווערען און ניי-מאַשינען געוועלב

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, קרובים אין לאַנד און אויסלאַנד, פריינד און לעזער צום נייעם יאָהר.

י. שמולעוויטש, פרוי

און טעכטערל, אַלעע 5.

א כתיבה וחתימה טובה

אַלע איהרע מיטגלידער ווינשט צום נייעם יאהר

די פערוו. פון דער געז.

„אחיעזר“

אַלע אונזערע קונדען, פריינד און בעקאַנ-טע צום נייעם יאָהר

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען

אייזיק אַבראַמאָוויטש און פרוי

אַלע אונזערע קונדען, פריינד, בעקאַנטע ווינשען מיר צום נייעם יאהר

א כתיבה וחתימה טובה

דוד גאָלדבערג און פאַמיליע

וואורשטען-געשעפט, גענשא 28.

אַלע אונזערע קונדען, פריינד און בעקאַנטע צום נייעם יאהר

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען **יוסף זיידמאַן** און פרוי

קאַטעדראַלנע 15.

לשנה טובה תכתבו.

אונזער פאמיליע, פריינד, בעקאַנטע און די חשוב׳ע קליענטען ווינשען צום נייעם יאָהר א כתיבה וחתימה טובה.

לייב לעדערמאַן און פאַמיליע

מאַנופאַקטור-געשעפט, אַלעע 7.

לשנה טובה תכתבו.

אונזער פאַמיליע, פריינד, בעקאַנטע און די חשוב׳ע קליענטען ווינשען צום נייעם יאָהר א כתיבה וחתימה טובה.

ז. לאַנגנער און פרוי

שיך-געשעפט, אַלעע 10.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע חשוב׳ע קונים, קרובים, פריינד און בעקאַנטע

א. קאַוואַן און פרוי

אינוואַלידען-בויד, אַלעע 4.

משה אש

צקידת=יצחק...

אין די צוויי טעג ראש השנה שטעהען מיליאָנען יודען אין די שוהלען און בתי-מדרשים, בעטען צו גאָט אויף לעבען, געזונד און פרנסה.

צווישען די אלע תפלות, וואס יודען זאגען אין די ימים נוראים, געבען זיי נישט אָן, פאַר וועלכע פערדינסטען עס קומט זיי לעבען און פרנסה, וואס פאַר מצוות און מעשים טובים זיי האָבען געטהון פאַר אָרימע און נויטליידענע זייער גאַנץ לעבען—דער איינציגער זכות, מיט וועלכען זיי קומען צום רבש"ע איז—זכות אבות: דאס, וואס דער זיידע אברהם האט אויף ג-ט'ס בעפעהל געוואָלט ברענגען זיין איינציגען זוהן יצחק אלס קרבן אויף דער עקידה און אָט דאס ווערט דערמאנט עטליכע מאָל אין די סליחות ווי אויך אין די ראש השנה'דיגע תפלות: „זכור ברית אברהם ועקידת יצחק" - געדענק אין דעם בונד, וואס די האָסט געשלאָסען מיט אברהמ'ען און וועגען דער עקידה פון יצחק'ן; ותראה לפניך העקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח" שטעל דיר פאָר די עקידה, ווי אונזער זיידע אברהם האט געבונדען זיין זוהן יצחק אויף דעם מזבח, וואו עס ווערען געברענגט קרבנות; „ואת עקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור" — געדענק דעם היינטיגען טאג וועגען דער עקידה פון יצחק'ן און האָב אויף אונז דעריבער מיטלייד. אויך ווערט ראש השנה צו קריאת התורה געלייענט די פרשה פון דער עקידה.

וואס אייגענטליך בעדייט דאס מעהרמאָליגע דערמאנען אין די ר"ה'דיגע תפלות די עקדה צי, ווייל דער זיידע אברהם האט בייגעשטאנען דעם נסיון און געוואָלט ערפולען ג-ט'ס בעפעהל צו ברענגען זיין בן יחיד אָלס קרבן, טראָץ דעם, וואס ער איז די לעצטע מינוט צוריקגעהאלטען געוואָרען דורך א מלאך פון הימעל, קומט זיינע אייניקלעך פון איבער 4000 יאהר שפעטער, וועלכע האבען זיך נישט מיט וואס אויפצוווייזען—שכר? ווי שעהמען מיר זיך נישט צו קומען צו ג-ט מיט אזאָלכע טענות?

צי האבען מיר, די 17 מיליאָן יודען, וואס זענען היינט אין די שוהלען, ווי אויך די הונדערטער דורות פאַר אונז, באמת נישט קיין שום מעשים טובים צו קומען ר"ה צום רבש"ע, נאָר מיט'ן זכות פון אונזער זיידע אברהם?

יאָ! די טענה פון די יודען צום רבש"ע וועגען יצחק'ס עקידה איז בערעכטיגט און מיר ליידען דעריבער נאָך ביז צום היינטיגען טאג. ווען יצחק איז געקומען מיט זיין פאטער דעם ערשטען יוד אויפ'ן הר המוריה, האט ער געפרעגט: „הנה האש והעצים ואיה השה לעולה"? — אָט זעה איך דאס פייער און האָלץ, וואו איז אָבער דאס שעפסיל וואס זאָל זיין א קרבן. האט איהם דער פאטער געענטפערט: ה' יראה לי השה לעולה—בני—ג-ט וועט ווייזען מיר, או דאס שעפסיל, וועלכעס וועט זיין א קרבן, איז מיין זוהן—„דער יוד".

און אָט אזוי פיהרט זיך דאס ביז צום היינטיגען טאג.

שוין טויזענדער יאהרען ווי מיר ליידען נאָר צוליב דעם, וואס מיר זענען יודען. וויפיעל הונדערטער טויזענדער יודען זענען פערברענט, געשאָכטען, געהאָנגען און ערמאָרדעט געוואָרען צוליב זייער רעליגיע? וויפיעל מיליאָנען יודען דרעהען זיך אָרום אָהן פרנסה, מ'רייסט זיי אָרויס דעם ביסען ברויט פון מויל, עס ווערען געשטעלט פיקעטען ביי זייערע געשעפטען, נישט צוגעלאָזט קיין קונים און דאָס נאָר צוליב ראַסען-האַס! ערשט נישט לאנג האבען מיר טשענסטאכאווער יודען צוגעזעהען, ווי מ'האט געהאַקט שויבען, געריסען טהירען, פערניכטעט יודיש פערמעגען — אָלץ צוליב שנאת-הדת.

אָט מיט דער טענה קומען מיר ראש השנה צום רבש"ע: לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך—ג-ט, מיר קומען צו דיר נישט, אז דו זאָלסט אונז פערגיטיגען פאַר די מעשים טובים וואס מיר טהון. מיר קענען נישט זיין גוט און פרום, געבען צדקה, זאָרגען פאַר נויטליידענדע, אין דער צייט, ווען די האָסט אונז געסטעמפעלט זייט דער עקדה פון יצחק'ן, אז מיר יודען זאָלען זיין א קרבן פאַר די איבריגע אומות-העולם. אויב יצחק איז אָלס קרבן צוריקגעהאלטען געוואָרען דורך א מלאך, ווערען אָבער די יודען פון די שפעטערדיגע דורות געברענגט פאַר קרבנות. און אָט דאס בעטען מיר: „ועקידת יצחק", דעם בעפעהל, וואס דו האָסט געגעבען אברהמ'ן צו ברענגען יצחק'ן אויף דער עקידה און דערמיט געוויזען, אז השה לעולה וועט אייביג זיין—בני—די יודען, וואס איז דעמאלס נישט אויסגעפיהרט געוואָרען,—לזרעו היום—ווערט געגען אונז היינט אויסגעפיהרט, ווי מיר האבען ערשט די לעצטע יאהרען אין פערשידענע מדינות געזעהען—ברחמים תזכור—דאס זאָלסטו ג-ט אין דעם היינטיגען טאג ראש-השנה בעת'ן משפט'ן דאס יודישע פאָלק, מיט רחמנות נעמען אין אכט. מיר זענען מודה פאַר דיר, אז מיר האבען געזינדיגט, קלאָפּען זיך אין הארץ פאַר פערשידענע חטאים ביודעים ובלא יודעים; דאס אלעס איז אָבער נישט פאַר רשעות, נאָר צוליב די צרות און ענויים, וואס מיר האבען אויסצושטעהען, וואס זענען פאַר אונז אנגעצייכענט געוואָרען אין דער עקידת יצחק.

דעריבער דערמאנען מיר אזוי פיעל מאל אין די ימים-נוראים'דיגע תפלות די עקידה און פערלאנגען דערפאַר א סליחה, מחילה וכפרה פאַר אונזערע עוונות.

עטאַט

דער קהלה-שטייער, דער אזוי גערופענער עטאַט, איז די לעצטע טעג דאס טעמא פון מעהרערע היגע יודען און דעריבער איז כדאי וועגען דעם זיך אָביסעל אָדורכצורעדען.

די עטאַט-אויסמעסטונג האט שטענדיג ארויסגערופען אַן'אונצופרידענהייט ביי א סך צאָהלערס. שטענדיג פלעגען זיך געפונען אזאָלכע, וואס האבען געהאלטען, אז זיי זענען בע'עולה'ט געוואָרען בעת דער עטאַט-אויסמעסטונג, אז מען האט זיי בעלאַסטעט מיט א צו-הויכער סומע. און דעם אמת מוז מען זאגען, אז אין א סך פאַלען איז די דאָזיגע אונצופרידענהייט געווען א בערעכטיגטע, אז די אויסמעסטונג איז לגבי מאַנכע צאהלערס טאַקי געווען א אונבעגרינדעטע. און אויך פערקעהרט—ס'זענען געווען א סך, וועלכע זענען בעשטייערט געווען מיט א צו-קליינעם עטאַט.

לאָמיר דעריבער אויפקלערען, ווי אזוי ס'איז צוגעגאנגען, איבערהויפט אין די פריהערדיגע יאהרען, די עטאַט-אויסמעסטונג. ביי א טיש זענען געזעסען די קהלה-פאָרשטעהער און אפילו ספעציעל-איינגעלאַדענע פערטרעטער מצד פערשידענע שיכטען פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג און מען האט כסדר בעטראכט די ליסטע פון די עטאַט צאהלער. קיין פאַקטישע מאטעריאַלען וועגען די הכנסות פון יעדען צאהלער האט די דאָזיגע קאָמיסיע נישט געהאט, נאָר אלעס איז געגאנגען אויף השערות. ס'האט דעריבער אָפט געטראָפען, אז אויב א געוויסער עטאַט-צאהלער האט צווישען די קאָמיסיע-לייט געהאט זיינס א קאָנקורענט אָדער גלאַט א געגנער, האט דער לעצטער „אויסגענוצט די געלעגענהייט" און געגעבען צו פערשטעהן, אז יענער עטאַט-צאהלער פערדינט א סך און מען דאַרף איהם בעלאַסטען מיט א הויכען שטייער. ווידער—אויב דער עטאַט-צאהלער האט געהאט גוטע פריינד אָדער פאַרטיי-חברים צווישען די קאָמיסיע-לייט, האבען זיי שוין געזאָרגט, אז מען זאָל אזא איינעם שטעלען א וואס קלענערן עטאַט.

כדי אויסצומיידען אזאָלכע נישט-יושר'דיגע אויסמעסטונגען, איז אין די רעגירונגס קרייזען ענטשטאַנען דער געדאַנק צו ריכטען זיך ביים עטאַט לויט דער הויך פון די הכנסות ד. ה. לויט'ן הכנסה-שטייער, וועלכען עס נעהמט פון די בעזונדערע איינוואוינער דער „אוזשאָנד סקאַרבאָווי", און דאס לויט א געוויסען פעסטגעשטעלטען פראָצענט.

אָפיציעל זאָל די דאָזיגע פאָרם פון עטאַט איינגעפיהרט ווערען אין גאַנץ פוילען ערשט צום נייעם בודזשעט-יאהר, פאַקטיש אָבער האט מען מצד דער אויפזיכטס-מאַכט אָנגעוויזען די קהלות אין פערשידענע שטעדט, אז שוין דער היי-יאהריגער עטאַט דאַרף אויף אַזאַ אופן אויסגעמאָסטען ווערען. ווען מען נעמט נאָך אין בעטראכט, אז אין יעצטיגען יאהר האבען די קהלות אין רוב שטעדט פערלוירען צוליעב דער שחיטה-גזירה די אונגעהויערע הכנסה פון דער שחיטה (אין טשענסטאכאוו, למשל, האט די שחיטה געבראכט אין די לעצטע יאהרען צו 40 טויזענד, 50 טויזענד, 60 טויזענד און אויך מעהר ריינע הכנסה יעהרליך) און אז דעריבער מוז מיט אזויפיעל פערגרעסערט ווערען דער עטאַט, איז לייכט צו פערשטעהן, אז ביים פריהערדיגען סיסטעם פון דער עטאַט-אויסמעסטונג וואָלטען יעצט געקענט בעגאנגען ווערען עוולות בנוגע מאַנכע עטאַט-צאהלער און אין דער זעלבער צייט וואָלט מען אנדערע משום גוט-פריינדשאַפט געשטעלט עטאַט בלויז פון יוצא וועגען.

די היגע קהלה-פערוואַלטונג האט דעריבער אויסגעמאָסטען דעם עטאַט אויפ'ן גרונד פון א גענויער ליסטע פון די שטייער-אַמטען און דאס אָהן שום יעדע זייטיגע פניות, נאָר פשוט פראָצענט-מעסיג לויט דער הויך פון יעדענס הכנסה.

אויב ס'קומט אויס, אז דער אָדער יענער האט צו צאהלען א הויכען עטאַט, איז דאס נישט צוליעב דער שולד פון דער קהלה-פערוואַלטונג, נאָר בלויז דערפאַר, וואס דער אָדער יענער איז „געשטראָפט" געוואָרען מיט א גרויסער הכנסה...

אמת, אז אויף דער עטאַט-ליסטע פיגורירען רייכע מענשען, וועלכע האבען צו צאהלען אין בעצוג צו זייער פערמעגען קליינע סומעס, אָבער מען מוז געדענקען, אז דער עטאַט איז נישט קיין פערמעגענס-שטייער, נאָר א שטייער פון דער הכנסה, פון פערדינסט, און ס'זענען פערהאַן טאַקי מענשען פערמעגליכע, וועלכע פערדינען א יאהר וועניגער, ווי אזאָלכע, וועלכע האבען קיין פערמעגען נישט.

ס'איז אויך פערשטענדליך, אז בנוגע מאַנכע צאהלער איז דער הכנסה-פאָדאַטעק, וועלכען דער שטייער-אַמט האט זיי אויסגעמאָסטען, בכלל א צו-גרויסער און דערמיט אויך איז דער עטאַט זייערער א פערגרעסערטער, אָבער דערויף איז דאָך אויך פערהאַן אַן'אויסוועג—א רעקורס צו דער קהלה-פערוואַלטונג. און זיכער קען מען זיין, אז א ספעציעל-אויסגעוועהלטע רעקורס-קאָמיסיע וועט בעריקזיכטיגען די אינדיווידועלע ווענדונגען פון אזאָלכע עטאַט-צאהלער, בנוגע וועלכע דער עטאַט דאַרף באמת פערקלענערט ווערען.

עס איז אָלזאָ זיכער, אז ביי דעם נייעם סיסטעם פון עטאַט-אויסמעסטונג וועלען געשעהען וועניגער עוולות, ווי ביי די ביז-יעצטיגע אויסמעסטונגען.

וו. זשעריקער

Lekarz-Dentysta
Henryk Lejzerowicz
przeprowadził się
na ul. Aleja 32 m. 3
telef. 17-57

אין דער פמליא של מעלה

ווען איך בין אָנגעקומען אין הימלישען געריכט האָב איך שוין געטראָפען אין מיטען דער ארבייט. מלאכים זענען געלאָפען מיט די אַקטען-טאַשען פון איין צימער אין אַנדערען, די וואָזשנעס האבען שטרענג קאָנטראָלירט די איינגאַנגס בילעטען און איבערהויפט האט זיך דאס מאָל געפיהלט א שטרענגע ערנסטקייט, וואס איז א זעלטענהייט אין הימלישען געריכט.

אין אלע אבטיילונגען, וואו ס'ווערען בעטראכט די פערשידענע משפטים האט מען גע'משפט פעלקער און לענדער, יחידים און קאָלעקטיווען. מיך אָבער האט דאס אָלץ נישט אינטערעסירט, מיך האט געצויגען אין זאַל, וואו ס'ווערט בעהאנדעלט די „יאָ" און „ניין" פראַגע. דאָרט איז אָבער געווען שווער זיך אַריינצובעקומען, מחמת די זיצונגען זענען פאָרגעקומען ביי פערמאכטע טהירען, האָב איך מיר לאין ברירה אויסגעבאָרגט א סמאָקינג און אנגעהויבען צו רעדען „דאטש". די וואָזשנעס האבען געמיינט, אז איך בין אויך א דעלעגאַט און אויף אזא אופן איז מיר געלונגען אריינצוקימען אין דעם „יאָ" און „ניין" געריכטס-זאַל.

איך קוק זיך אָרום. ווערט מיר פינסטער פאַר די אויגען. איך האָב דערזעהן אַלטע בעקאַנטע פנים'ער, אונזערע היימישע דאָזאָרעס און כלל-טהוער. אָט דאס איז עס-האָב איך זיך געטראכט—אויב זיי וועלען דאס זיין, די אָביעקטען, מיט וועלכע מען פערנעמט זיך, דאַרף מען אַנטלויפען; זיי האָב איך דאָך גענוג א גאַנץ יאהר און איך בין צופרידען, וואס כ'פערגעס אין זיי אַביסעל. אזוי אָבער ווי די טהיר איז געווען פערשלאָסען. האָב איך לאין ברירה געמוזט זיך אָנידערזעצען און אויסהערען די פערהאַנדלונגען.

— זאָל ערשיינען דער ראש פון דער ציוניסטישער פראַקציע—הערט זיך א שטימע פון געריכטס פאָרזיצער—אין זאָל ער זאגען „יאָ" אָדער „ניין".

— פאַניע ריכטער—ענטפערט דער פּרעזעס פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע—לעולם זענען מיר פאַר „ניין", מיר זענען באַלד פון אָנהויב צוגעטרעטען צו דער ארבייט מיט דער כונה אָלץ צו פערנעמען אין אונזערע הענד א-יין, נאָר אזוי ווי דאס איז אונז נישט געלונגען, האבען מיר געשריגען: ניין, ניין און ניין! און נישט בלויז מיר האבען געשריגען „ניין", נאָר מיר האבען זיך בעמיהט מיט אלע אונזערע כחות, אז עס זאָל זיין ניין. מיר האבען זאָגאָר געטהון דערצו, אז פון דעם גשעפט זאָל ווערען ניין. היות אָבער ווי אין משך פון דער צייט זענען איינגעטרעטען פערשידענע געשעהענישען און מיר האבען זיך נעהנטער בעקענט מיט דעם ענין, האבען מיר געענדערט אונזער בעשלוס און געגען אונזער ווילען זענען מיר מסכים אויף „יאָ". זאָל שוין בלייבען ווי עס איז, ווארום, טאָמער וועלען מיר נישט בעשטעהן, וועלען מיר נאָר בלייבען נאַראַנים, איז שוין בעסער, אז מיר וועלען דאס מקבל באהבה זיין און בלייבען דזשענטעלמענער. דעריבער האָב איך דעם כבוד אין נאָמען פון מיין פראַקציע צו זאָגען און צו שטימען פאַר „יאָ".

— און וואס איז די מיינונג פון דער „מזרחי"-פראַקציע? — הערט זיך די שטים פון פרעזעס.

— איך קאָן נישט—ענטפערט דער פאָרשטעהער פון דער „מזרחי"-פראַקציע און דער קאָפּ שאָקעלט זיך אויף ניין. גלויבט מיר, אז איך טהו דאס נישט דערפאַר, ווייל איך אַנערקען, אז אזוי ווי עס איז איצט טויג נישט, פערקעהרט, מעגליך, אז היינט איז בעסער ווי אַמאָל, נישט היינט געדאַכט. נאָר אויב איך זאָג ניין, איז עס דערפאַר, ווייל דאס הארץ לאָזט מיך נישט; ניין, איך קאָן נישט, גלויבט מיר, אז איך קאָן נישט. אפשר זענען מיינע חברים פאַר יאָ, איך פערזענליך קאָן אָבער ביי זיך נישט פועל'ן און כ'זאָג פייערליך צו, או כל זמן שהנשמה בקרבי, וועל איך נישט בלויז שרייען, נאָר כ'וועל אויך קעמפען און טהון כל התפעלות, אז עס זאָל זיין ניין.

— זאָל מען הערען די מיינונג פון דער „אגודה"—רופט ווייטער אויס דער פאָרזיצער.

— וואס הייסט „ניין" אָדער „יאָ"—ענטפערט דער אגודה פאָרשטעהער. לעולם, על פי רוח ה„אגודה", וואָלטען מיר געדאַרפט זיין פאַר ניין, כאָטש בלויז צוליב דעם טעם, ווייל די ציוניסטען זאגען שוין איצט אויך יאָ; היות אָבער ווי מיר האבען לכתחילה געזאָגט „יאָ" און די ציוניסטען „ניין", און איצט זאגען די ציוניסטען נאָר על-פי כרחך יאָ, וועלען מיר שוין אונזער מיינונג נישט ענדערען, זאָל שוין אויך אויף ווייטער פערבלייבען דער „יאָ".

— און וואס זאגט עפעס דער פאָרשטעהער פון דער פּילצער פראַקציע?

א לענגערע צייט האט זיך נישט געהערט קיין ענטפער, נאָר ווען דער פאָרזיצער האט איהם צום צווייטען מאל אויפגעפאָדערט צו געבען א תשובה האט ער ענדליך גענומען ס'וואָרט און געזאָגט: באַלד אין אָנהויב האבען מיר לויט'ן אָבמאַך געזאָגט „יאָ" און געשטימט פאַר יאָ, נאָר אויב מען פרעגט אונז נאָכאַמאָל, איז גלייכער מיר זאָלען גאָרנישט זאגען. צו וואס זאָלען מיר זיך אייגענטליך אַנגאַזשירען אויף „יאָ" אָדער „ניין", בעסער וועלען מיר אינגאַנצען זיך נישט מישען. ממה נפשך—וועט בלייבען יאָ, וועלען מיר זיין מיט די יאָ-זאָגער, וועט בלייבען ניין, האבען מיר דאָך נישט געזאָגט יאָ.

דער דאָזיגער ענטפער האט ארויסגערופען א שמייכעל ביי די ריכטער, ווי אויך ביי אלע אנוועזענדע.

דער פאָרשטעהער פון די ראַדאָמסקער חסידים האט געענטפערט, אז ער איז אין גרונד גענומען פאַר „יאָ", נאָר היות ווי די געשעהענישען אָרום דער פראַגע האט אונזער פראַקציע פערשאַפט ענמת נפש, האבען מיר אנשטאט צו זאגען „יאָ", געזאָגט „ניין", כאָטש פאַקטיש מיינען מיר יאָ. מיר האבען אָבער שוין אזא טבע אפילו אויף „יאָ" אויך צו זאָגען „ניין".

— מיר זענען נייגעריג אויך צו הערען די מיינונג פון די פאָרשטעהער פון די לינקע פראַקציעס ד"ה פון „בונד" און „פ.צ."—רופט זיך אָב דער געריכטס פאָרזיצער.

— ארויסגעהענדיג פון אונזער פרינציפּיעלען שטאַנדפּונקט ערקלערט דער פאָרשטעהער פון „בונד" מיט אקאַלישער אַקצענט—וואָלטען מיר געדאַרפט זיין פאַר „ניין". נאָר צוליב ריין-טאַקטישע טעמים און זאַכליכע מאָטיווען זענען מיר פאַר „יאָ".

באַלד נעמט ס'וואָרט דער פאָרשטעהער פון די פ. צ., וועלכער זאגט אזוי: לעולם, לויט אונזער פאַרטיי-ליניע, דאַרפען מיר זיין פאַר „יאָ", נאָר היות ווי דער „בונד" זאגט "יאָ", האבען מיר נישט קיין ברירה און מוזען געגען אונזער ווילען און איבערצייגונג זאגען „ניין".

— און וואס זאגען עפעס די האַנדווערקער-און די קליינהענדלער-פראַקציעס, ווי איז זייער מיינונג וועגען „יאָ" און „ניין".

— יאָ—האבען ביידע מיטאַמאָל אויסגערופען—מיר האלטען פון נעמען, אז מען גיט, נעמט מען, אדרבה, זאָל מען נאָר אזוי פיעל געבען, וויפיעל מיר וועלען נעמען. מיר וועלען קיינמאל נישט זאגען „ניין", מיר וועלען שטענדיג שרייען „יאָ".

דער פאָרשטעהער פון די דעמאָקראַטען האט געענטפערט, אז זיי זענען פון דער ערשטער מינוט אָן „יאָ-זאָגער", דערביי אָבער האבען זיי תרעומות, וואס דער אורטייל פון די ריכטער וועגען דער „יאָ" אָדער „ניין"-פראַגע דויערט שוין אזוי לאנג. אָט, למשל, ווערט היינט פונקט א יאהר זייט, ס'איז פאָרגעקומען דער פלעביסציט און דאס פאָלק האט זיך אין זיין גרויסער מעהרהייט אַרויסגעזאָגט פאַר „יאָ", און פונדעסטוועגען האבען עס די ריכטער אָבגעוואָרפען. און איצט, בעת דער ענין געפינט זיך נאָכאַמאָל אין די הענר פון די אַפּעלאַציע-ריכטער, דאַרף דער פסק-דין וואס שנעלער ארויסגעטראגען ווערען און רעכענענדיג זיך מיט דער מיינונג פון פאָלק, דאַרף דער אורטייל לויטען: „יאָ"!

נאָכדעם, ווי די ריכטער האבען אָבגעהאלטען א בעראָטונג, האט דער פאָרזיצער ערקלערט, אז אין קורצען וועט ארויסגעטראגען ווערען דער אורטייל, אזוי, אז די פראַגע פון „יאָ" אָדער „ניין" וועט ענדליך געלעזט ווערען...

סמאל

גלייכווערטלעך לכבוד ראש-השנה

פון יחיאל טשענסטאכאווער

זכור ברית אברהם

א געוועזענער גביר האט זיך געפונען אין א שווערער פינאנציעלער לאגע, אזוי אז ער איז געווען געצוואונגען זיך צו ווענדען צו א ווייטען קרוב, א יוד א קמצן, ער זאל איהם בייהילפיג זיין. דער קרוב האט איהם אבער זיין בקשה אבגעזאגט מיט'ן תירוץ, אז ווייטע קרובים אונטערשטיצט ער נישט.

צו די סליחות פון „זכור-ברית", האט דער קמצן, וועלכער האט זיך געהאלטען פאר א מנגן, געשטעלט פאר'ן עמוד סליחות זאגען. בעת ס'איז געקומען צום פזמון פון „זכור ברית אברהם ועקדת יצחק", האט ער געמאכט נרויסע געוואלדען. דער ארימגעווארענער קרוב איז צו איהם צוגעגאנגען און געזאגט: ר' יעקל, א שאד אייער טרחה עס וועט אייך גארנישט העלפען, זיי זענען צו ווייטע קרובים פון אייך...

אדם יסודו מעפר וסופו לעפר

א חסיד האט געפרעגט: איך פארשטעה נישט די פרעטענזיע. וואלט דער מענש געבוירען געווארען פון א ברילאנט און געמוזט געהען אין דער ערד, קומט צו וויינען און קלאגען. אבער אז ער איז געקומען פון דער ערד און געהט אהין צוריק און אינצווישען לעבט ער א גוטען טאג, מאכט א כוסה, לאזט זיך וואויל געהען, טא וואס איז דער מעהר? איך, זאגט דער חסיד, וויין אין בעט רחמים ביי „בנפשו יבוא לחמו", וואס צוליב פרנסה איז דער מענש געצוואונגען זיין גוף מיט דער נשמה צו פארקויפען, — אט דא קומט מרעיש עולם צו זיין.

כי לא יזכו בעיניך בדין

די מלאכים זענען די מליצי-יושר, די פערטיידיגער פון מענש צום יום-הדין. פרעגט זיך, וואס טויגען זיי אין אייער ציטערען חיל ורעדה יאחזון — און זאגען שוין פאראויס כי לא יזכו בעיניך בדין — אז דער קליענט, וועלכען זיי פערטיידיגען, האט דעם משפט פערשפילט.

וואסערע אייגענטליך מליצי יושר זענען זיי?

צי ווען קומען אין א געוועהנליכען געריכט אן'אדוואקאט אין, טעהענדיג פאר'ן שופט, ציטערען און מ'ציטערן און זאגען:

— פאניע סענדזיע, מ'דארף נישט מיין קליענט אויסהערען, ווארום עס איז קיין ספק נישט, אז ער האט פארשפילט?

דער תירוץ איז: פון יעדער מצוה אדער עבירה, וואס דער מענש טהוט, ווערט בעשאפען א מלאך אין זעלבען געשטאלט, ווי די מצוה אדער עבירה איז געטהון געווארען. אז זי איז געטהון געווארען, מיט'ן גאנצען הארץ און קלארען שכל, איז דער מלאך א געזונטער און קלוגער. דאגעגען אבער אומגעקעהרט: אז די מצוה אדער עבירה איז געטהון געווארען, אהן הארץ, איז דער מלאך א הארץ ליידענדער. ווען דאס געהען טהון די מצוה אדער עבירה, איז געווען אהן חשק, איז דער מלאך אהן א פוס' אויב ווידער ביים געבען צדקה האט די האנד געציטערט — איז דער מלאך אהן א האנד. אט די זעלבע מלאכים זענען: פון די מצוות — מליצי יושר און פון די עבירות — מגידי פשע.

ווען עס קומט דער יום-הדין, די מליצי-יושר שטעלען זיך גענען די מגידי-פשע און זעהען, ווי זייערע געגנער, די בעשולדיגער, זענען געזונטע קערל'ס, אויסגעפאשעטע ערשט צוריקגעקומענע פון די בעדער. דאגעגען זיי, די פערטיידיגער, זענען קראנקע, שוואכע, אהן הענד און פיס, דאן ציטערען זיי און זאגען:

רבש"ע, מיר ווילען מעהר נישט הערען די טענות פון אונזערע בעלי-דינים, ווארום מיר זענען זיכער: כי לא יזכו בעיניך בדין — בלויז דאס אנקוקען די געזונטע צורות פון די מגידי פשע און אונזערע קראנקע פנימ'ער, איז שוין גענוג...

מ'געהט צו סליחות...

אויף שבת פאר די ערשטע סליחות איז א חסיד געפאהרען צום רבי'ן. אויף דער פראגע פון משמש: צי ס'וואלט נישט גלייכער געווען, ווען ער וואלט געקומען צופאהרען אויפ'ן צווייטען שבת צו די ערשטע סליחות — האט דער חסיד געענטפערט:

צו סליחות פאהרט מען נישט — די וועלט זאגט — מ'געהט צו סליחות...

די צוויי טעג ראש השנה

פארוואס איז ראש השנה צוויי טעג? דעם ערשטען טאג בעטען מיר א גוט יאהר פאר זיך און פאמיליע, דעם צווייטען טאג — פאר'ן שכנ'ס וועגען, אז... זיינע תפלות זאל ח"ו נישט אנגענומען ווערען.

הכל מחולין לך

ערב ראש השנה נאכ'ן דאווענען זעצען זיך אוועק א בית-דין פון דריי יודען, צווישען וועלכע עס געפונט זיך: א בעל-מלאכה, וואס ארבייט שווער א גאנצען טאג, א סוחר פון א בשמים-קראם אין וועלכען עס געפינט זיך נישט א גילדען זיין אייגענס און א מארק שטייער וואס ווערט געפייניגט און געיאגט א גאנץ יאהר. פאר זיי שטעהט א יוד א מאנופאקטוריסט און ער מאכט א התרת נדרים, רעכענט אויס וואס ער האט אוועקגעזינדיגט דאס גאנצע יאהר, פאלש געשוואוירען. בעת עס איז צו איהם געקימען א קונה זיך געדונגען דעם פרייז, האט ער געשוואוירען ביי זיין געזונד, אז עס קאסט איהם זעלבסט 1 גילדען א מעטער בעת עס האט נאר געקאסט 95 גראשען. אויך אויף א שטיקל לייוונט — אז עס איז ערשטע סארט, באמת איז עס געווען א ראמש. נאך א פאלשע שבועה האט ער געגעבען, ווען עס איז צו איהם געקומען א שכן בארגען א גמילת חסד, האט ער איהם פערזיכערט בנאמנות, אז עס געפונט זיך נישט אין זיין קאסע א גילדען. באמת אבער האט ער געהאט ליגען 5 גילדען, וואס ער האט געדארפט צאהלען דירה-געלד. אויף דעם אלעם האט ער געבעטען דעם בי"ד א סליחה, מחילה וכפרה.

דער בי"ד של שלשה האט איהם אויף דעם געענטפערט: אין כאן לא נדר ולא שבועה ולא איסור ולא חרם אבל יש כאן סליחה א. א. וו.

שטעלט זיך א פראגע: ווי אזוי האבען דאס עפיס אזעלכע דריי יודען א דיינסטקייט צו פסקענען, אז דער נדר איז קיין נדר, די שבועה קיין שבועה, אלעס איז מוחל געווארען. נאכמעהר, זיי זאגען: כשם שמתירין בי"ד של מטה כך מתירין בי"ד של מעלה: אזוי ווי מיר דריי יודעלעך זענען דיר אלעס מתיר, אזוי מוז אויך דער בי"ד של מעלה דיר אלעס נאכקומען. פון וואנען נעמט זיך א העזה צו זיי דאס צו זאגען?

נאר ווי מיר זעהען פון דער פראקטיק געפונט זיך אין מאנכע מדינות אחוץ דעם קרוין-געריכט, וואס בעשטעהט פון 3 שופטים אנגעשטעלטע פון דער רעגירונג, אויך א שווער-געריכט, וועלכער איז צוזאמענגעשטעלט פון געוועהנליכען פאלק — אויסגעוועהלטע, וואס משפט נאר דיני נפשות. אין דער צייט, ווען דאס קרוין-געריכט משפט נאר לויט'ן געזעץ און רעכענט זיך לגמרי נישט מיט די בעדינגונגען פון חטא, איז דער שווער-געריכט דער היפך דערפון, קען נישט, דאס געזעץ נאר משפט איינזעהענדיג די סיבות פון פערברעכען. ווען דער שווער-געריכט טראגט ארויס א בעפרייאונגס אורטייל, מוז דער קרוין געריכט עס בעשטעטיגען.

דאס זעלבע איז מיט'ן משפט פון יום-הדין עס זעצען זיך די אויבענדערמאנטע דריי פאלקס-שופטים, הערען אויס דעם חטא פון דעם קרעמער ווצגען די פאלשע שבועות, וואס ער האט געטהון איבער'ן יאהר, דערמאנען זיך, אז אויך זיי זענען נישט ריין פון די זעלבע חטאים, די בעדינגונגען פון ארט זענען גורם דערצו, און זאגען: אין כאן, דא ביי די יעצטיגע בעדינגונגען, איז עס נישט — לא נדר ולא שבועה, נישט קיין נדר און נישט קיין שבועה, און אלעס ווערט דיר געשענקט. וכשם שמתירין בי"ד של מטה, און אזוי ווי מיר דאס פאלקסגעריכט בעפרייען דיך כך מתירין בי"ד של מעלה, אזוי וועט אויך דאס בי"ד של מעלה דאס בעשטעטיגען.

כעני בפתח

אין א לאדזשער שוהל האט מען געדארפט א חזן אויף די ימי הנוראים. עס האט זיך געמאלדען א קאנדידאט, א ליטוואק. די גבאים האבען איהם געבראכט צום רב ר' אליהו חיים מייזל ז"ל ער זאל אויף איהם זאגען מבינות, צי ער קען פירוש המלות און איז ראוי צו פערנעמען ביי זיי אין שוהל דעם פאסטען. דער רב האט איהם געפרעגט דעם טייטש פון: בקש רחמים כעני בפתח. דער חזן האט דאס פערטייטשט — ער בעט רחמים פאר ארימעלייט אין פסח. דער רב האט מסכים געווען צוצונעמען דעם חזן. זעהענדיג, אז די גבאים וואונדערען זיך דערויף, האט ר' אליהו חיים ז"ל זיי ערקלערט, א חזן, וואס ראש השנה זארגט ער שוין פאר ארימעלייט זיי זאלען האבען פסח צו מאכען און בעט פאר זיי דעם רבש"ע, איז ראוי צו דאווענען פאר'ן עמוד אין אייער שוהל...

לבושו צדקה

אין יוצר פון ראש השנה זאגען מיר: לבושו צדקה — עס זענען פאראן אזעלכע, וואס איבערפלעכליך מיינט מען, אז אזא איינער איז א בעל-צדקה, לאזט זיך קאסטען פאר ארימעלייט, אין אמת'ן אבער מטהו קנאה — איז ער א מענש, וואס פערגינט נישט דעם צווייטען. דאגעגען זענען ווידער פאראן אזעלכע, וואס נאפר נקמה — עס דאכט זיך, אז אזא איינער זוכט נקמה צו נעמען אין זיין קאנקורענט, פאקטיש אבער סתרו יושר — טהוט ער אלעס מיט יושר, אזוי ווי עס דארף באמת צו זיין.

ומלאכים יחפזון

אין א געזעלשאפט זענען געזעסען עטליכע יונגע לייט און געשפיעלט קארטען. אין מיטען שפיעלען, ווען אין דער קאסע האט זיך שוין געפונען א היבשע מטבע, האט איינער פון זיי אנידערגעלעגט אויפ'ן טיש דריי מלכים און אויסגערופען: ומלאכים יחפזון... גלייך האט זיין געגנער ארויסגעלעגט דריי מייז און געזאגט: וחיל ורעדה יאחזון...

אין דער קינדער-מלוכה

אויף די האלב- און גאנץ-קאלאניעס פון „טאז"

6.

גאר אימפאזאנט און גראנדיעז איז אויסגעפאלען די שלוס פייערונג אין

קושעפיץ

באלד ווי ס'איז איינגעארדענט געווארען די קאלאניע אין קושעפיץ, איז געווען צו זעהן, אז דאס וועט זיין איינע פון די בעסטע קאלאניעס. פאקטיש איז אזוי געווען — די שלוס פייערונג אין קושעפיץ האט דאס טאקי בעשטעטיגט.

אויפ'ן גרויסען פלאץ פון דער קאלאניע איז אויפגעשטעלט א ביהנע, וועלכע איז ארומגערינגעלט מיט שטריק. דאן זענען אויף א ווייטען שטח, אבגעגרייקט פון דער פראוויזארישער ביהנע, אויפגעשטעלט געווארען בענק פאר די געסט.

עס הערט זיך א קלינג און די פארשטעלונג הויבט זיך אן.

אויסערגעוועהנליך יעדען נומער בעזונדער האט נישט קיין זין און ס'וואלט אויך פערנומען צופיעל פלאץ. ס'וועט אבער גענוג זיין צו זאגען, אז די גאנצע פארשטעלונג, סיי די סצענקעס, סיי די טענץ, ווי אויך דער כאר — אלץ איז אויסגעפיהרט געווארען ערשטקלאסיג און האט אויף די הונדערטער אנוועזענדע געמאכט א קלאסאלען איינדרוק. דער עולם האט כסדר אפלאדירט און אריינגעפאלען אין גרויס התפעלות. באלד האבען זיך אנגעהויבען שיטען פון אלע זייטען באמבאניערעס און אנדערע מתנות. אויך דער פרעזעס פון „טאז" ד"ר סטעפאן קאהן האט געשענקט די קינדער א גרויסע באמבאניערע.

צום סוף האבען א רייהע רעדנער, ווי ד"ר קאהן, י. ראזינער, ל. ברענער, א. שליט און אויך מיין ווענינקייט געהאלטען נעזעגענונגס-רעדעס פול מיט פאטאס פאר די קושעפיצער קינדער, פאר'ן קאמיטעט און פאר די אלע, וועלכע האבען מיטגעהאלפען צום ערפאלג פון דער קושעפיצער קאלאניע.

אין אוונד איז אין דער וואוינונג פון כלל-טהוער ה' ווראצלאווסקי פארגעקומען א באנקעט, אויף וועלכען ס'זענען ארויסגעטרעטען מיט רעדעס: ד"ר וויזענפעלד און ד"ר וויענער פון טשענסטאכאוו. שקאלניקאוו פון קלאבוצק, אשר פרענק און א. שליט פון קושעפיץ.

די שלוס פייערונג פון דער האלב קאלאניע אין קושעפיץ איז פערוואנדעלט געווארען אין א גרויסען יום-טוב.

אלשטין.

דעמזעלבען טאג איז אויך פארגעקומען דער סיום פון דער האלב- און גאנץ-קאלאניע אין אלשטין, וועלכע איז אויך געווען פייערליך ביז גאר.

די קינדער האבען זיך אנגעטהון ספעציעלע קאסטיומען און אויסגעזינגען אלע יודישע פאלקס-לידלעך, וואס מען האט זיי געלערנט. דאן האבען זיי געזינגען אימפראוויזירטע אקטועלע לידלעך אויפ'ן „טאז", אויפ'ן לייטער ברעגער און אויף אלע, וועלכע האבען זיך בעטייליגט אין דער ארבייט פון דער קאלאניע.

דער גאנצער פלאץ איז געווען אילומינירט מיט פערשידענע קאלירטע פאפירען, אויך האבען זיי אנגעצינדען גרויסע קאלירטע לאמטערנעס אזוי, אז די פייערונג האט געמאכט א קאלאסאלען איינדרוק.

אויב ס'האנדעלט זיך וועגען אלשטין, מוז דא אפען געזאגט ווערען, אז די אלשטינער האלב- און גאנץ-קאלאניע האט א סך צו פערדאנקען דעם לייטער פון דער קאלאניע ר' העניך קארטוזש, וועלכער האט זיך מיט מסירת נפש געאפפערט לטובת דער קאלאניע. אט דער אלטער יוד און אנגעזעהענער אלשטינער כלל-טהוער האט זיך צוזאמען געשפיעלט מיט די קינדער, געטאנצט מיט זיי געזונגען און אכטונג געגעבען אויף זיי ווי א געטרייע צערטליכע מוטער. איהם האבען אויך מיטגעהאלפען זיין טאכטער און צוויי זיהן.

ווען מען האט זיך געזעגענט מיט די קינדער, האט דער אלטער קארטוזש געוויינט, ער האט זיך אין משך פון דער צייט אזוי צוגעוואוינט צו די קינדער און זיי ליעב בעקומען אהבת נפש, אז ס'איז זעהר שווער געווען איהם דאס שיידען.

קושעפיץ און אלשטין זענען געווען די צוויי מוסטער-קאלאניעס, וועלכע זענען די קרוין פון דער גאנצער טעטיגקייט פון די האלב-קאלאניעס פון „טאז".

צומארגענס פרייטאג איז פארגעקומען די שלוס פייערונג אין

אמסטוב.

צו די פייערונגען אין אמסטוב און פזשערוב איז מיט אונז אויך מיטגע-

וואס געהערט, וואס געזעהן.

תכלה שנה.

דפס יאהר ה' תרצ"ז געהט צום סוף און שלעפט מיט אויף זיינע פלייצעס גאנצע פעק מיט יודישע צרות, וואס מיר האבען זיך אנגעליטען אין משך פון דער דאזינער צייט.

אויסרעכענען בפרטיות, מאכען א סך הכל פון די אלע ליידען און פרעניות, וואלט קיין פאפיר מיט קיין טינט נישט געסטייעט; איבעריגענס, צו וואס זיי נאכאמאל דערמאנען, ערשטענס, ליגען זיי נאך יעדען אין זכרון, והשנית, צי בין איך מחויב אויפצורייסען די וואונדען. הקיצור, מיר האבען געהאט א יאהר — אזא יאהר אויף אונזערע שונאים...

תכלה שנה — עס ענדיגט זיך דאס יאהר, בעטען מיר, אז צוזאמען מיט'ן יאהר זאלען זיך אויך ענדיגען קללותיה, זאל אויך א סוף נעמען צו די צרות, פון וועלכע עס איז שוין נישט מעהר אויסצוהאלטען.

מיר יורען האבען דאך שוין עפיס אדורכגעלעבט אבוסעל צרות אין אונזער לעבען, נאר די צרות פון תרצ"ז געהען אלץ איבער. און אויב מיר האלטען דאס אלעס טאקי אויס, איז ווירקליך וואונדער. מיר ווילען אבער שוין נישט מעהר זיין קיין וואונדער-פאלק. גענוג, זאלען שוין אנדערע פעלקער בעווייזען מופתים און מיר ווילען לעבען אזוי ווי אלע אנדערע פעלקער. צוזאמען מיט'ן יאהר תרצ"ז זאלען אויך פערשוואונדען ווערען אונזערע צרות. א סוף, אנ'עק.

תכלה שנה וקללותיה.

אויף קבר אבות אונטער די קלאנגען פון מוזיק...

ראש חודש אלול, איבערהויפט אין די סליחות-טעג, איז א גרויסער יריד אויף דער קבר-אבות פראדוקציע און מען פאהרט דעריבער אויף די פיהרלעך, וועלכע זענען אין א שטארקער בעוועגונג — אהין און צוריק. אמאל איז מען מעהר געגאנגען ווי געפאהרען.

די לעצטע צייטען אבער איז וועגען געהן נישטא וואס צו רעדען צוליעב'ן אבן נגף, וואס ליגט אויפ'ן וועג... מילא, פאהרט מען. אבער אויך ביים פאהרען מאכט מען די נסיעה נישט אזוי ווי אמאל. די בוידען זענען ארומגענומען מיט פערמאכטע ווענד, אזוי ווי א סכנה להבדיל, כדי עס זאל נישט ארייננשיינען צו פיעל זון, וואס שיינט און בעליוכט אונזער לעבען...

פאהרען די דאזיגע רוסארקעס, וועלכע זענען ארומגענומען מיט גראבע לייוונד און פיהרען ארויס אויפ'ן בית-עולם לעבעדיגע מענשען. ווער ס'פאהרט אבער אינעווייניג — זעהט מען נישט. זענען די איינוואוינער, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון דער בריק ביז צום בית עולם, זעהר נייגעריג צו וויסען, ווער עס זיצט דארט אין די בוידען, ווארפען זיי שטיינער, קלאפט עס אב אין די בוידען, אזוי ווי מען וואלט געקלאפט אין א פויק. אפט מאל פאלט אזא שטיין אויך אין א יודישען קאפ, אבער דאס מאכט נישט אויס. יודען וועלען דאך צוליעב עפיס א פאר שטיינער אין קאפ נישט אויפהערען צו פאהרען אין די פארכטיגע טעג אויף קבר-אבות.

די איינוואוינער פון דאזיגען שטח ווייל'ען זיך זעהר, צוקוקענדיג ווי אזוי די שטיינער פאלען אויף די דורכפאהרער און ביי יעדען שטיין — בענק, ווערט די לופט אנגעפילט מיט א הילכיג געלעכטער. דאס לאכען די ארומיגע פון די אונבעהאלפענע, וועלכע פאהרען אויסגיסען זייערע הערצער פאר די פערשטארבענע טאטע מאמע, ווען זיי ווילען דערצעהלען וועגען דעם פיינעם ארדנונג, וואס הערשט היינט דא אויף דער זינדיגער ערד.

אט אונטער אזעלכע קלאנגען פון מוזיק, וואס בעשטעהט פון די זבענקעס מיט די שטייגער און ווילדען געלעכטער פון די צושויער, פאהרען אונזערע יודען אויף קבר-אבות...

יודישע גזלנים...

שאט, רבותי, מיר וועלען זיך אדורכשפאצירען איבער די בתי תפילות, בתי מדרשים און שוהלען און זעהען, ווי אזוי עס האלט עפיס מיט די בילעטען פאר פרויען.

קורם כל וועלען מיר א קוק טהון אין דער ערשטער אלעע 10, אויפ'ן ערשטען שטאק, א טהיר אין א טהיר פון דער יודישער קהלה, געפונט זיך די ציוניסטישע ארגאניזאציע, וועלכע פערוואנדעלט איהר לאקאל אין א שוהל, אויף די ימים נוראים און זי פערקויפט בילעטען צום דאווענען סיי פאר מענער, סיי פאר פרויען. פערדריסט דאס אבער דעם „מזרחי", וועלכער האט זיין לאקאל אין זעלבען הויז אויפ'ן צווייטען שטאק, וואו מען דאווענט א גאנץ יאהר יעדען שבת און מכל שכן די ימים נוראים. טענה'ט דער „מזרחי" אזוי צו זאגען: מיט וואס פאר א רעכט

פאהרען דער קהלה פּרעזעס ה׳ יעקב ראָזענבערג.

אין אמסטוב איז אויך פאָרגעקומען א געזעגנונגס-פאָרשטעלונג מיט סצענקעס, טענץ און גימנאַסטיק און מיר מוזען מודה זיין, אז די קינדער אין אמסטוב, וועלכע האבען לכתחילה זיך ארויסגעוויזען אלס א שלעכטער עלעמענט פאַר אזא קאָלאָניע, איז אין משך פון די 4 וואָכען, אונטער דער מוסטערהאַפטער לייטונג פון יוסף שידלאָווסקי, געוואָרען אויסדרעסירט און בעת דער פאָרשטעלונג שוין געווען גאנץ אנדערע.

2 שעה האט געדויערט דאס רעפּרעזענטירען דורך די קינדער זייער פערוויילונג, וואס האט געמאכט אויף די אנוועזענדע א זעהר גוטען איינדרוק.

דאס זעלבע איז געווען אין

פּזשערוב,

וואו ס׳זענען אויך געקומען די קינדער פון דער יאַנוב׳ער קאָלאָניע און די קינדער פון ביידע קאָלאָניעס האבען בעוויזען זייערע קענטניסען.

די קינדער פון פּזשערוב האבען א דאַנק דער אויסגעצייכנטער לייסטונג פון דער לעהרערין געניאַ בערקאָוויטש זיך טאַקי אויסגעלערנט דיסציפּלין, געהאָרכזאַמקייט, וואס קומט אָבער ארויס, אז די דערוואַקסענע אין פּזשערוב וועט שוין זיין זעהר שווער עפּעס אויסצולערנען...

אַנגעזאַפּט מיט איינדרוקען, האבען מיר זיך 5 א זייגער נאכמיטאג אימגעקעהרט אין שטאָדט אריין.

בלאַכאָווניע.

אין בלאַכאָווניע האט דער „טאָז" אַנ׳איינגענע ווילע, וואו די קינדער ווערען איינגעאָרדענט, היות אָבער ווי די עטליכע צימערען, וואס די ווילע פערמאָגט זענען צו-ווייניג פאַר אַנ׳ערך 200 קינדער, ווערט אָבגעדינגען נאָך א שכנות׳דיגע ווילע.

אין בלאַכאָווניע געניסען די קינדער אויסער פון עסען 4 מאָל א טאָג, אויך פון דעם פּרעכטיגען וואַלד.

די קינדער, וועלכע קומען אויף דער קאָלאָניע פון „טאָז" אין בלאַכאָווניע רעקרוטירען זיך פון די פּאָווּשעכנע שולען און אויך פון די חדרים.

די הויפּט-לעהרערין איז די בעקאַנטע פּעדאַגאָגין און פּרעבליסטין פּרל. רעגינא וואזשעכא, איז דעריבער נישט קיין וואונדער, וואס אויך די שלום-פּייערונג פון דער קאָלאָניע פאַלט אויס זעהר אימפּאַזאַנט.

ווען מיר זענען אָנגעקומען צו דער פּייערונג איז שוין גאַנץ בלאַכאָווניע געווען פערזאַמעלט און געוואַרט אויף דער פאָרשטעלונג. ס׳דערהערט זיך באַלד א קלינג און עס הויבט זיך אָן.

קודם-כל ווערען לויט׳ן פּראָגראַם געלעזען א רייהע ארבייטען, וואס די קינדער האבען אָנגעשריבען וועגען דער קאָלאָניע, וועגען „טאָז" אדגל. דאַן הויבען זיך אָן טענץ, דעקלאַמאַציעס און סצענקעס. דערביי זאָל דערלויבט זיין צו זאגען דעם אמת, אז ס׳בעמערקט זיך פאָרט דער אונטערשיד פון די טשענסטאכאווער קינדער ביז צו די קינדער פון דער פּראָווינץ. די קינדער פון דער שטאָדט מאכען עס גאָר אויף אַנ׳אַנדערען אופן און אפשר דערפאַר, ווייל ביי די שטאָדטישע קינדער איז אזא אויפטריט נישט צום ערשטען מאָל.

עס ווערען געמאכט עטליכע פאָטאָגראַפישע אויפנאַמען דורכ׳ן פאָטאָגראַפיסט ה׳ ז. ביבער און די פּייערונג איז געענדיגט.

דער פּלאַץ איז געווען זעהר שעהן דעקאָרירט און די פּייערונג האט אויף אַלע אנוועזענדע געמאכט א זעהר גוטען איינדרוק.

עס איז געווען א יום טוב

ווי אזוי עס זעהען אויס די קליינע שטעדטלעך אין די גרויע וואָכענדיגע טעג, איז איבריג צו דערצעהלען. עס איז ממש א שרעק אָנצוקוקען די פּער׳חושכ׳טע קליינשטעטלדיגע יודען. דאָ אָבער בעת די שלום-פּייערונגען האבען די זעלבע יודען געשיינט פאַר שמחה, עס האט אויסגעזעהען, ווי עס וואָלט אין שטעדטיל פאָרגעקומען א פּרעהליכע שמחה, א גרויסער, גרויסער יום טוב. מען האט געהאט דעם איינדרוק, אז די יודען קלאַפּערען זיך אין דעם יום טוב מיט די נעגעל, אזוי ווי זיי וואָלטען געוואָלט ער זאָל זיך קיינמאָל נישט ענדיגען.

דער אויפטהו פון „טאָז" איז געווען א הערליכער, א גראַנדיעזער, עס איז געווען ווי א ליכטיגער שטראַהל, וועלכער ברעכט אדורך די גראָבע פינסטערניש און בעלייכט דאס טרויעריגע קלאָגעדיגע יודישע לעבען.

עס איז געווען א יום טוב, וואס וועט נישט אזוי שנעל פערגעסען ווערען, מיר ווינשען זיך און אויך די קליינשטעדטלדיגע פעראומערטע יודען, אז זיי זאָלען האבען אָפטער אזעלכע ימים טובים.

ש. פראנק

רעגעץ

(א בילדעל פונ׳ם לעבען אויף דער היגער פערמע)

א גרופּע פון צעהן בחורים און בחורות, זיצען זיי ביי א הויכען אויפגעשיטען באַרג פּאַמידאָרען. די אויגען מיעדע, אָבער די הענד אַרבייטען פלינק, גיך. 3 פאָרטאָג זענען זיי היינט אויפגעשטאַנען פון בעט און געשטעלט זיך צו דער אַרבייט. דאס פעלד איז פול מיט פּאַמידאָרען. די טעג זענען זוניגע און דער פּאַמידאָר, די מיוחסת, וויל זיך בעהאַלטען פון די געהענדע זון-שטראַהלען. אַנדערש ווערט זי ברוגז, איינגעשרומפּען, ווייך און פון גרויס ווייטאָג... צוגאָסען.

10 שעה אַרבייטען זיי טעגליך, אָבער ס׳איז נישט גענוגענד — דאס פעלד פאָדערט זיינס און וויל זיך אָבסאָלוט נישט רעכענען מיט א 8-שעה׳דיגען ארבייטס-טאָג. און נישט איין מאָל מוז מען מאָביליזירען די כחות צו 12 און 14 שעה, כדי אָפּצונעמען די שפע, וואס די מוטער ערד האט אונז פון איהר טראכט ארויסגעבראכט.

זיצען זיי, די צעהן בחורים און בחורות ביי דעם באַרג צונויפגעקליבענע פּאַמידאָרען און אַרבייטען פלינק מיט די הענד ביים סאָרטירען; 1-טער סאָרט אין גרויסע פּיער קאַנטיגע קעסטלעך צו 20 ק"ג א קעסטעל גלייך אויפ׳ן מאַרק, 2-טער סאָרט אין די לאַנגע 30 קילאָווע קעסטלעך און דעם 3-טען סאָרט ביי דער זייט אויף א זאַק (א שאָד צו פערנוצען א קעסטיל) פאַר די קוה.

אויף די בוימער דערנעבען הענגען בלוזעס, רעקלעך און הויזען. שווער צו אַרבייטען ביי דער גליהענדער זון אָנגעטהון אין דעם אַלעם. מיטגענומען האבען זיי עס פאַרטאָג, ווען קיהלע הערבסט-ווינטלעך בלאָזען און די קוסטעס פּאַמידאָרען זענען נאָס פון טוי, אָבער מיט א שעה צוויי שפּעטער וואַרפען זיי דאָס אַלעס אַראָב פון זיך און מען בלייבט אָנגעטהון גאָר זומערדיג. פריי.

און די הענד אַרבייטען שנעל און פלינק. 5 קעסטלעך, 8 — שוין 12 אָבער דער „באַרג" פּאַמידאָרען ווערט אַלץ נישט קנאַפּער — נאָך אַלץ הויך, ברייט און גרויס...

צוויי פון די 10 פיהרען אַראָב די קעסטלעך צו דער וואָג. שוין 4 מעטער אָנגעלאָדעוועט אויף דער פּלאַטפאָרמע—גרייט צום אָבפאָהרען — אָבער דער באַרג אויפ׳ן פעלד איז נאָך אַזוי גרויס, ריזעדיג גרויס.

די פּלאַטפאָרמע ריהרט פון אָרט אין שטאָדט אַריין. די צוויי קעהרען זיך אום אויף זייערע ערטער און פלעכטען איין נאָך 4 הענד אין דעם באַרג פאַר זיך.

א הייס ווינטעל האט אָנגעהויבען צו בלאָזען. חברה ווישען דעם שוויס פון שטערן און קלויבען שנעל אין די פערשידענע קעסטלעך. בלעטלעך פאַלען אַראָב פון די בוימער. דער הימעל בעדעקט זיך מיט קליינע כמארעלעך. גשם ירד! א רעגען וועט פאַלען — זאגט איינער. אַלע שווייגען און הויבען אָן אַרבייטען אינטענסיווער, גיכער, ענערגישער, ווייל — גשם ירד! און דאַן וועט א באַרג פּאַמידאָרען קאַלע ווערען—א אַרבייט פון וואָכען און חדשים צו גאָרנישט געהן.

ניין! דאס טאָר נישט זיין! און יונגע הענד פון בחורות און בחורים ווערען מאָביליזירט צו אַרבייטען מיט דער גאַנצער ענערגיע, וואס זיי פערמאָגען אין זיך, כדי אויסצומיידען א שאָדען, וואס די ליבע, אָבער אויך קאַפּריזנע נאַטור וואָלט אונז גערן געשענקט.

חדשים האבען מיר געוואַרט אויף דיר, חשוב׳ער גאַסט! פעלדער תבואה זענען פערברענט געוואָרען! גערטנער גרינס זענען אויסגעטריקענט געוואָרען. מענשענס מיה פון וואָכען און חדשים זענען צו נישט געוואָרען און ער, דער ליבענסווירדיגער רעגען האט וועגען דעם קיין אהנונג נישט געהאַט — פערטהון געווען אין די הימלישע וועלטען.

און היינט, ווען יונגע הענד פון יודישע יוגענדליכע ארבייטען שנעל, כדי די פרוכט פון זייער אַרפּייט צונויפצוקלויבען — קומט דער קאַפּריזנער רעגען, דער גאסט, און וויל ביי דעם לעצטען מאָמענט פון דעם אַלעם אַש און בלאָטע צו מאכען.

שוואַרץ און טונקעל איז געוואָרען אַרום. נאַקעטע הענד ציטערען פון קעלט! מיטאַמאָל איז קאַלט געוואָרען דער ווינט און קיין צייט אויף אָנטהון איז נישטאָ. איינער האט א פרישען טראָפּען וואַסער דערפילט אויפ׳ן נאַקען, אָבער ער שווייגט. מען מוז דאך דעם באַרג אין די קעסטלעך צונויפלייגען — מען מוז...

זיצען זיי די צעהן, נאַסע, אויסגעצוואָנגענע, און קלויבען דעם מיוחס׳דיגען רויטען פּאַמידאָר אין די קעסטלעך, ווייל גרויס איז די ליעבע צו דער ערד, אויף וועלכער מען זיצט און וועלכע מען בעאַרבייט. מיט ציטערניש פּעוזייעט מען דעם קערן און מיט גרויס זאָרג פערפלאַנצט מען דעם פלאַנץ. מיט גרויס מיה און איבערגעגעבענהייט פלעגט מען זיי אין משך פון זייער וואַקסען און מען וואַרט מיט אונגעדולד אויף דער פרוכט פון אַרבייט.

וועט מען יעצט — ווען די פרוכט פון ארבייט ליגט פאַר דיינע אויגען — עס מפקיר זיין פאַר דעם קאַפּריזנעם רעגען? „ניין"! רופט אויס איינער — „מיר זענען נישט קיין צוקער" זאגט דער צווייטער און מען קלויבט ווייטער. דער רעגען גיסט מיט צעבערס און די „צעהן" זיצט און קלויבט.

זיי שמידען דעם ווילען און בעוואוסטזיין פון א צוקונפטיגען פרייען ארבייטס מענש אונטער פרייע היימישע הימלען אויף א פרייע אייגענע ערד.

בן-ציון גלר

(אויף דער היגער הלוצישער פערמע).

קומען די ציוניסטן און מאכען פון זייער לאָקאל א שוהל אויף די ימים נוראים, פערשאַפענדיג אזוי-ארום א קאָנקורענץ דעם „מזרחי". זענען זיי דאָך אָבער שטיקלעך קרובים און דערצו יודישע גזלנים, פערדריסט עס טאַקי, נאָר מען מאכט א שווייג.

איצט קומט אַדורך מיט מיר דורכ׳ן טויער אַלעע 7 אויף דער קאַטעדראַלנא און לאָמיר זיך אָבשטעלען ביים טויער נומער 10. דאָרט וועלען מיר געפונען עפּיס נייעס. קוקט נישט דערויף, וואס ס׳איז שווער אריינצוקומען דורכ׳ן טויער צוליעב די רושטעוואָניעס, וואס שטעהען דאָרט. ס׳מאכט נישט אויס, זיי וועלען דאָרט סך הכול שטעהען ביז איבער די ימים נוראים, ביז מען וועט דאס הויז רעמאָנטירען. נישט דאס בין איך אויסען...

קוקט אויף רעכטס אין דער נידער, וועט איהר זעהען א שוהל. דאס איז אַנ׳אַלטע שוהל, די אזוי גערופענע מגיד-שוהל. אויב א גאַנץ יאהר צאָהלען די מיטגלידער דירה-געלד, זענען מנדר ביי די עליות, ווערט עס פאַר די ימים נוראים שוין דאס אמתע געשעפט. מען פערקויפט בילעטען פאַמעגער און איבערהויפּט פאַר פרויען. לינקס ווי;ער איז אויפ׳ן ערשטען שטאָק דאס ביהמ"ד פון „בית יעקב", און אויך זיי מאַכען אַנ׳אימפּרעזע מיט׳ן ימים נוראים׳דיגען דאַווענען און לויט ווי דער גבאי ר׳ אנשל ערקלערט, נעמען זיי פון די בילעטען צונויף עטליכע הונדערט זלאָטעס, וואס דעקט דאס דירה-געלד פון א גאַנץ יאהר. איצט גיט א קוק אויף דער זעלבער זייט אין דער נידער. איהר: הערט דאס געשריי— דאס איז דאס בית המדרש פון דער ישיבה „כתר תורה". אויך זיי האבען בעשלאָסען צו מאכען א ימים נוראים׳דיגע אימפּרעזע און פערקויפען בילעטען פאַר פרויען, כדי, ווי זיי זאגען צו פערשטאַרקען די קאַסע פון דער ישיבה.

ויהי, אַזוי ווי די צוויי אַלטע שוהלען — דעם „מגיד׳ס-שוהל" און דאס „בית-יעקב"-בית-המדרש — האבען געזעהען, אַז ויקם מלך חדש, אַז אויף דעמזעלבען הויף איז צוגעקומען א דריטע שוהל, א קאָנקורענץ, איז חיל ורעדה יאחזון, האט זיי אָנגעכאַפּט א ציטערניש. פון איין זייט האט געביטערט דער „בית יעקב", זאגענדיג, אַז פון די פאַר גילדען, וואס זיי נעמען איין פאַר די בילעטען, האַלט מען אויס אָרימע יודישע מיידלעך, מיט וועלכע מען לערנט א גאַנץ יאהר יהדות, און אויב די „כתר תורה", וועלכע געפונט זיך אין פאַרטער, וועט אונז מאכען קאָנקורענץ, וועט דער „בית יעקב" דאָך פערלירען די הכנסה. אויך דעם מגיד׳ס שוהל, וועלכע איז אפילו אַ פּריוואַטע, האט די דאָזיגע קאָנקורענץ אויך נישט געשמעקט, ווייל ווי ס׳זאָל נישט זיין, ווילט זיך יעדען וואס מעהר פערדינען, איידער פערלירען. הכלל, עס איז געווען הבה ונתחכמה, מען מוז זיך עפּיס אַנ׳עצה האַלטען, ווי אזוי אָבצוּוואַרפען די קאָנקורענץ פון דער ישיבה „כתר תורה". הקיצור, מען האט אָנגעווענדעט זכות אבות און מען האט „געפּועלט" ביי די מנהיגי דישיבה זיך צוריקצוציהען פון פערקויפען בילעטען פאַר פרויען. אין לעצטען נומער פון דער „טשענסטאכאָווער צייטונג" איז טאַקי געווען געמאָלדען, אַז זיי ציהען צוריק דעם אָנאָנס, וועלכען זיי האַפען געהאט געגעבען מיט א וואָך פריהער ווענען דעם לשמוע אל הרנה ואל התפילה.

לצים זאָגען אפילו, אַז פּטור בלא כלום איז עס נישט אדורכגעגאנגען, אַז די ישיבה „כתר תורה" האט בעקומען א געוויסע ענטשעדיגונג סיי פון דער פּריוואַטער שוהל און סיי פון דער „בית-יעקב"-שוהל. א פאַקט איז אָבער, אַז מען איז צווישען זיך אַדורכגעקומען בשלום, אזוי ווי יודישע גזלנים...

אויך קעגענאיבער, אויף קאַטעדראַלנא 13, געפונען זיך צוויי מנינים. אויך דאָרט ווערט יעדעס יאהר דער „מכבי" זאַל פערוואַנדעלט אין א בית תפילה און מען פערקויפט איינטריטס קאַרטען צו בעטען אויף א כתיבה וחתימה טובה, אינדערזעלבער צייט, ווען אין פאַרטער געפונט זיך די „אגודה", וועלכע פערקויפט אויך בילעטען פאַר נשים, נאָר אויך דיזעלבע מעשה: זיי, אָט די צוויי קאַטעגאָריעס יודען, וועלען זיך צוליעב דעם אוודאי נישט קריגען, ווייל אויך זיי זענען יודישע גזלנים.

צי קאָן מען גלייכגילטיג זיך צוקוקען צו דער דאָזיגער נויט?

פערפאַלען, מען קאָן נישט גענען אייגענעם ווילען פערשווייגען די גרויסע נויט, וואס הערשט צווישען א סך, זעהר א סך יודען, וועלכע מוזען אָנקומען צום „תומכי עניים" נאָך ברויט.

מיר זענען די לעצטע פון די, וועלכע האַלטען, אַז שנאָרעריי איז א געזונדטע ערשיינונג אין יודישען לעבען. פערקעהרט, מיר האַלטען, אַז א סך יודען טהוען מיסברויכען מיט דעם דאָזיגען יודישען רחמנות און אנשטאָט צו אַרבייטען, שנאָרען זיי. עס זענען אָבער פערהאַנען אַזעלכע יודען, וועלכע האבען שטענדיג געלעבט מיגיע כפּם און איצט, ווען זיי זענען אויף דער עלטער און האבען נישט קיין כח צו אַרבייטען און האבען אויך נישט וואו צו אַרבייטען, מוזען זיי לײדער אָנקומען צום „תומכי עניים".

איך האָב געזעהען, ווי אזוי א 74-יעהריגער יוד איז געקומען אין „תומכי עניים" בעטען, מען זאָל איהם געבען א קופּאָן, און דערביי האט ער דערצעהלט, אַז דאס גאַנצע לעבען זיינס האט ער געאַרבייט; ער איז א הענדלער פון אַלטוואַרג, איז ער אַרומגעקראָכען איבער די הויפען, איינגעקויפט אַלט אייזען, שמאַטעס און זיך דערנעהרט. היינט אָבער, ווען ער וויל געהען עפּיס קויפען, פערטרייבט מען איהם. איבריגענס, האט ער שוין טאַקי אויך נישט קיין כח. אזעלכע יודען זענען דאָ א סך, און היות ווי מעהרערע יודען אין אונזער שטאָדט האבען לײדער נישט קיין פערשטענדניס פאַר דער דאָזיגער אינסטיטוציע, ווארום א גרויסער טייל יודען גיבען נישט קיין חלות און ברויט, קומט במילא אויס, אַז מען קאָן נישט אָט די דאָזיגע אומגליקליכע יודען העלפען מיט קיין שטיקעל ברויט.

צי קאָן מען אָבער איך גלייכגילטיג צוקוקען צו דער דאָזיגער נויט?

דער אמת׳ער יריד.

ווען דען אויב נישט היינט האבען די פערשידענע שנאָרער און בעטלער א געלעגענהייט אָבצוּרייסען די טאַשען. עס איז דאָך עפּיס סליחות טעג. יודען געהען אויפ׳ן בית העולם, שטעהען די שנאָרער — ווער אויפ׳ן בית עולם גופא און זיי וועלכע מען לאָזט נישט אריין אינעווייניג, וואַרטען אַן פאַר׳ן טויער, און קוים בעווייזט זיך עמיצער פון טויער ארויס בעפאַלט מען איהם ווי די פליגען, מען טרייסעלט איהם, מען ציפּט איהם, און אז ער אָדער זי רייסען זיך ארויס לעבעדיגע, מעגען זיי באמת גומל בענשען.

צווישען די בעטלער געפונען זיך אויך אזעלכע געזונדטע יונגע מיידען און ווייבער, וועלכע וואָלטען ביי ערליכער ארבייט, ווי, למשל, ביי פּאָדלאָגעס וואַשען, מעהר פערדינט. וואס קומט אָבער ארויס, אַז זיי ווילט זיך גיכער אויף א שנאָרערישען אופן פערדינען זייער חיונה.

אויפ׳ן בית עולם, ווי אויך אַרום בית עולם קאָכט היינט ווי אין א ביהנען-שטאָק, עס איז דער אמת׳ער יריד...

תחלה שנה

נאכדעם ווי מיר האבען אַדורכגעמאכט אַ פּאַסקודנע יאהר, א יאהר פיעל מיט צרות און ליידען, א יאהר פון חרפות ובזיונות, א יאהר פון מינסק, בריסק, טשענסטאכאוו, בראַנסק אזוו. זאָל זיך דערפאַר דאס נייע יאהר תרצ"ח אָנהויבען מיט א בעסער געמיט פאַר יודען.

שאָט, מאכט א וואָרט. עס געהט דאס נייע יאהר זאָל עס קומען אין א מזל׳דיגע שעה און מיט זיך מיטברענגען בשורות טובות פאַר׳ן כלל ישראל, ווי עס ווינשט זיך און אַלע יודען.

Na święta
świece Majdego

דער בעל=שם=טוב פיהרט מלחמה מיט'ן שטן

א ראש=השנה'דיגע פאלקס=מעשה

געווען איז עס אין יענער צייט, ווען דער בעש"ט איז נאך יונג געווען און זיין נאמען איז נאך נישט אזוי שטארק מפורסם געווען אויף דער וועלט, אבער צווישען איינצעלנע מענשען, האט ער שוין ארויסגערופען פערוואונדערונג און אפילו צווישען קריסטען האט מען וועגען איהם גערעדט מיט גרויס איבערראשונג.

געווען איז דאמאלס א צייט א ביטערע, א פינסטערע בפרט פאר יודען, וואס א חוץ הונגער און נויט וואס זיי האבען שטארק געליטען, האבען זיי נאך געהאט אויסצושטעהן כל-ערליי אנדערע צרות. גזירות האבען זיך ווי א האגעל געשיט איבער זייערע קעפ. ווי נאר איין גזירה האט אויפגעהערט, האט זיך באלד אנגערוקט א צווייטע, א דריטע און אזוי ווייטער און ווייטער.

איז דער בעל-שם ארומגעגאנגען אויף דער ערד און זיך מיט טרעהרען אין די אויגען צוגעקוקט ווי עס ליידען, נעבעך, די יודען און בשום אופן נישט געקענט פערשטעהן, פארוואס קומט זיי דאס אזוי פיעל צו ליידען, ווי קאן עס עפיס דער בורא-עולם צוזעהען?

איז ער זיך דער בעש"ט, ארומגעגאנגען איבער די לאנקעס צווישען די הויבע גרעזער און ביטערע טרעהרען פערגאסען. פלעגט ער זיך אינמיטען דער נאכט ארויסלאזען איבער א יודיש שטעדטיל פערקריכען אין אנ'ארים געסלע, זיך אוועקשטעלען ביי א לאדען און זיך איינהערען. האט ער דערהערט זיפצען און קרעכצען פון דערוואקסענע און וויינען פון הונגעריגע קינדער.

איז ער אוועק פון דעם פענסטער צו א צווייטס, איינגעהאלטען אין זיך דעם אטעם — ווידער דאס זעלבע: — זיפצען און קרעכצען.

— משה — הערט זיך ווי אנ'ארימע פרוי זאגט צום מאן — וואס וועט זיין! פ'געהט צום ווינטער און די קינדער געהען ארום נאקעט און בארוועס, קיין פיצעל קויל איז נישטא. וואס וועט זיין?...

געהט דער בעל-שם און שטעלט זיך ביי א דריטען לאדען, הערט ער ווי א קינדיש קול רופט אויס האלב פערחלש'ט: — „מאמע מיך הונגערט".

איז דער בעש"ט אוועק אויסער דער שטאדט אין טיפען וואלד אריין בעשלאסען, זיך אזוי לאנג נישט אומקעהרען צו מענשען, ביז וואנען ער וועט נישט אויספועלן, אז צו אט די צרות זאל נעמען אנ'עק.

— געוואלד, געשריגען! — האט ער געפאטשט א האנד אין א האנד און געטרעטען די שטיוועל איבער דעם פייכטען וואלד-גראז — און מיט די ציין געקריצט — ווי לאנג איז עס דער שיעור צו פייניגען מענשען! איך קאן דאך עס נישט צוקוקען.

אז ער איז אזוי אבגעגאנגען א דריי טעג, האט ער דערהערט א קול: ישראל, זיי זענען עס ווערט!

וואס הייסט ווערט? — האט דער בעש"ט זיך מיט א געבייזער געפרעגט.

— ווייל זיי זענען שלעכט — האט מען איהם צוריק אבגעענטפערט.

איז דער בעל-שם שטיל געווארען, ווייל ער האט פערשטאנען, אז דא מוז שטעקען דעם שטנ'ס ארבייט און ער האט זיך מיט'ן פולען ברען א נעם געטהון געגען דעם שטן צו קעמפען און איהם מנצח זיין.

א שווער שטיקעל ארבייט איז דאס געווען, ווייל יודען זענען באמת שלעכט געווען.

איז געקומען ראש-השנה. יודען זענען געווען פערזאמעלט אין בתי-תפילות איינגעהילט אין די ווייסע קיטלען. ס'איז געווען צום שופר-בלאזען, טרעהרען האבען זיך טייכענווייז געגאסען, אין די שוהלען הערשט א טויט-שרעק, די קולות געהען עד לב השמים, א געוויין, א געיאמער, ווייבער ספאזמירען. אין יענעם מאמענט האט דער שטן זעהר און זעהר מקטרג געווען — יעצט וויינען זיי — האט ער געטענה'ט — ווייל זיי האבען מורא און א גאנץ יאהר טהוען זיי אב שרעקליכע זאכען, קיין ברעקיל רחמנות, געפינט זיך נישט ביי זיי.

אבער דער בעל-שם האט אויך דאן נישט גערוהט, געארבייט מיט'ן גאנצען ברען, געשטאנען אין וואלד ביי א בוים, די אויגען פערגלאצט אין דער הויך, ארומגעהילט אין ברייטען טלית, א שלאקס רעגען גיסט און ער, דער בעש"ט שטעהט און מאכט געוואלדען.

— גיט מיר איהם דא אהער, דעם אכזר, וועל איך איהם אויף שטיקער צעררייסען!

וואס האט ער זיך אנגעזעצט? ווי קאנען זיי גוט זיין, אז זיי זענען פול מיט צרות! איז דארט אויבען געווארען א רעש, אלץ איז געווארען אויפגעבראכט אויפ'ן שטן פשוט צו פערשטיינען.

האט זיך דער שטן אבגעריקט פאר שרעק און מיט א געבראכען, ציטערדיגע שטים ארויסגעשטאמעלט.

— נישט די ארימע מיין איך, צו זיי האב איך גארנישט, אבער די יודישע גבירים.

און ער ברענגט נעמען פון יודישע נגידים, וואס האבען קיין ברעקיל מיט-לייד נישט אויף זייער ארימען ברודער-יוד.

אט לאמיר אננעמען א חיים'ל מילנער, אנ'אייגענטימער פון א מיהל און צוויי גרויסע הייזער. ער שטעהט זיך אין דער שוהל ביים עמוד און פערלירט פאלשע טרעהרען. דאכט זיך א שעהנער יוד, דער ר' חיים! הא?... און ווי לאנג איז דען ווי אט דער שעהנער יוד, דער שלוח צבור האט ארויסגעווארפען פון דער דירה זיין יודישען ברודער אנ'ארימען, דערפאר, ווייל יענער איז איהם שולדיג געבליבען פאר א האלב יאהר דירה-געלד.

אבער דער בעש"ט איז נישט אבגעשטאנען.

— און וויפיעל אזעלכע חיים'ל מילנער'ס געפינט זיך דאס, אז צוליעב איין מענש זאלען ליידען אזויפיעל מענשען.

— א סך, זעהר א סך — איז דער שטן געווארען חוצפה'דיגער — איז נישט חיים'ל מילנער, איז ר' לייביש תבואה סוחר. אט שטעהט ער דארטען און בלאזט שופר דער צדיק און ביי אנ'ארימער יתומה פינף הונדערט זלאטעס צוגענומען און וויל זיי איהר נישט אבגעבען און דאס מיידעל נעבעך א כלה קען נישט חתונה האבען.

דאס האט אינגאנצען איינגעשטילט דעם בעל-שם, אבער פונדעסטוועגען איז ער נישט אבגעשטאנען און בעשלאסען צו קעמפען ביז צום זיג.

יודען זענען זיך פון דאווענען געגאנגען מיט דער האפנונג אויף א בעסער יאהר און דער בעש"ט איז ווייטער פערבליבען אין וואלד צו קעמפען מיט'ן שטן...

ל. קאנסטאנטינער

פאהרענדיג אויפ'ן בית=הקברות פערלוירען אנ'אוצר

בעת די פרוי דיאמענט פון נארוטאוויטשא 6 איז זונטאג געפאהרען אויף קבר-אבות אויפ'ן היגען בית-עולם האט זי מיטגענומען מיט זיך איהר פערמעגען, וואס איז בעשטאנען פון טויזענד זלאטעס געלד, וועקסלען און ציהרונג. אויס מורא עס איבערצולאזען אין דער היים אהן אויפזיכט. ווען זי האט זיך אבער אויפגעזעצט אויף דער פוהל-געפאקטער ריסארקע און געריהרט פון ארט, האט זי אין געדראנג נישט געפיהלט ווי דער אוצר איז איהר ארויסגעפאלען פון דער האנד אויף דער גאס ארויס.

דער צופעליג-דורכגעהענדער קלמן שמולעוויטש, וועלכער האט געזעהען אראבפאלען דאס פעקיל האט גענומען רופען די פאהרענדע, אבער דאס גערויש פון די רעדער פון דער שנעל-פאהרענדער ריסארקע האט פערטויבט זיין קול. שמולעוויטש האט דאן צוגענומען דאס פעקיל און נאכ'ן פעסטשטעלען די אייגענטימערין דערפון — עס אבגעטראגען אויף דער געהעריגער אדרעס.

דארט האט ער שוין געטראפען די פרוי דיאמענט, וועלכע האט זיך אומגעקעהרט פון מיטען וועג נאכדעם ווי זי האט פעסטגעשטעלט, אז ס'פעהלט איהר דאס פעקיל און צוזאמען מיט דער גאנצער פאמיליע שטארק פערצווייפעלט. ערשט דערזעהענדיג צוריק די אבדה האבען זייערע פנימ'ער אויפגעשיינט פאר שמחה.

די ווערט פון דער אבידה איז געווארען אבגעשאצט אויף 5.000 זלאטעס.

היינטיגע יודישע נסים...

דינסטאג 5 א זייגער נאכמיטאג איז אין שכנות'דיגען שטעדטיל אמסטוב א פויער אריינגעפאהרען מיט זיין פוהר אין הויף פון יודישען הויז-בעזיצער משה קראקאווסקי. היות ווי ס'איז דארט אראבגעהאנגען א דראט פון דער עלעקטרישער בעלייכטונג, וואס האט געשטערט דעם פויער אדורכצופאהרען, האט דער לעצטער זיך געוואנדען צום סטרוזש ער זאל בעזייטיגען די דראט. דער סטרוזש סטאניסלאוו בעקוס האט דאן גענומען א ווידלע און געפרובט אוועקצורוקען די דראט, אבער אין זעלבען מאמענט איז ער עלעקטריזירט געווארען און געפאלען א טויטער.

אויפ'ן ארט פונ'ם פארפאל זענען באלד אנגעקומען מעהרערע קריסטען און ס'האט זיך אנגעהויבען א העצע, אז דאס זענען יודען שולדיג אין טויט פון קריסט, וואס איז געפאלען א קרבן אין א יודיש הויז.

די דאזיגע אגיטאציע האט אנגענומען ברייטערע פארמען און ס'האט געדראהט מיט סכנות נפשות פאר די יודען, אבער פלוצים האט זיך פערשפרייט א קלאנג, אז אין זעלבען אמסטוב האט פאסירט א צווייטער טויט-פאל צוליב עלעקטריזירען זיך. און ווירקליך איז אין דער דארטיגער קאפאלניע פון קריסט פוטשינסקי דער 14-יעהריגער טאדעאוש סאווינסקי בעת'ן אריינדרעהען אנ'עלעקטריש לעמפעל געטראפען געווארען פון עלעקטרישען שטראם און געפאלען טויט אויפ'ן ארט.

דער גאנצער קריסטליכער עולם האט זיך דאן גלייך אריבערגעטראגען אויפ'ן ארט פון נייעם פארפאל און אזוי-ארום זענען די אמסטאווער יודען ניצול געווארען פון געשעהענישען...

פון דעטאליסטען און קליינהענדלער-פערבאנד.

בעת דער לעצטער אויסמעסטונג פון אומזאץ-שטייער (פאדאטעק אבראטאווי) פאר'ן יאהר 1936 איז א גרעסערע טייל קליינהענדלער שטייער-צאהלער געווארען שטארק בע'עולה'ט דורך די ארטיגע שטייער-אמטען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט די פערוואלטונג בעשלאסען אונטערצונעמען אנ'אלגעמיינע אינטערווענץ אין די געהעריגע אינסטאנצען. אלע מיטגלידער, וועלכע זענען פאקטיש בע'עולה'ט געווארען דארפען זיך מעלדען אין סעקרעטאריאט פון פעראיין, מיטנעמענדיג דעם נאקאז פלאטניטשי, בכדי אנצושרייבען א געהעריג - מאטיווירטען רעקורס צו דער אפעלאציע-קאמיסיע. דער לעצטער טערמין פון אריינטראגען דעם רעקורס איז 30 טאג נאכ'ן ערהאלטען איהם.

טראץ דעם וועט די פערוואלטונג צונויפשטעלען געהעריגע רשימות פון אלע בע'עולה'טע מיטגלידער, וועלכע וועלען איבערשיקט ווערען דער צענטראלע וועגען אנ'אינטערווענץ אין פינאנץ-מיניסטעריום. דער סעקרעטאריאט פון פעראיין איז טעטיג יעדען טאג פון 9 פריה ביז 2 מיטאג און פון 5 ביז 9 אווענד.

ראנקזאגונג.

מיר דריקען אויס אונזער הארציגסטען דאנק דעם היגען יודישען בלעכער=צעך מיט'ן עלטסטען פון צעך ה' מענדל בלום בראש פאר דער אפפערוויליגקייט און איבערגעגעבענהייט מיט וועלכער זיי האבען אונענטגעלטליך און רעיעל אויסגעפיהרט די בלעכער-ארבייט אין דער נייער געביידע פון יודישען גימנאזיום.

א חוץ דעם עלטסטען פון צעך ה' בלום דריקען מיר אויס אונזער הארציגסטען דאנק די פאלגענדע מיטגלידער פון צעך, וועלכע האבען ערפולט זייער יודיש-נאציאנאלע פליכט און זיך ביי דער ארבייט בעטייליגט: ה"ה: שאכער, ווינדמאן, שפיץ, גאלדבערג, הויפטמאן, ראטבארד, ארזשעך, שפערלינג, עליאשעוויטש, גאנשאראוויטש, דאנילעוויטש, קלעמפערט, ווארשאווסקי, דערעס, קודליק, געלבארד, וועקסלער, שמולעוויטש מאיר, שווארצבוים ש., פיעכאסא, זשארנאחיעצקי, פיטאווסקי, יאכימעק א.

דער קאמיטעט צו בויען אנ'אייגען-הויז פאר'ן יודישען גימנאזיום אין טשענסטאכאו.

WORLD-RADIO
świat w domu.

Już w dniach najbliższych rozpoczynamy demonstrację i sprzedaż rewelacyjnych odbiorników na rok 1937—38 fabryk krajowych i zagranicznych. Każdy zainteresowany radiosłuchacz znajdzie odbiornik odpowiadający jego wymaganiom.

Reprezentujemy następujące firmy.

Kosmos S. A.	Radio-Union
Telefunken	Orion, Budapeszt
Capello	Hornyphon, Wiedeń.

WORLD-RADIO
Spółka Komandytowa
Aleja 24, tel. 25-75.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

מיר מאכען בעקאנט, אז פון פרייטאג, דעם 27 ווזשעשען (כ' אלול) ווערען פערדינגען פלעצער פאר מענער און פרויען צו דאווענען די ימים-נוראים מיט גוטע חשוב'ע בעלי-תפלות

אין די בעקוועהמע זאלען פון האנדווערקער-פעראיין, 1 אלעע 12 №

בילעטען זענען צו בעקומען אין האנדווערקער-לאקאל, יעדען אוועד פון 7 ביז 9. צוגענגליכע פרייזען.

חברת „תפארת בחורים".

לשמוע אל הרנה ואל התפלה. אכטונג מענער און פרויען!

ווי בעוואוסט שוין פון א לאנגע רייהע יאהרען, וועט אויך היי-יאהר ימים-נוראים ווערען געדאווענט מיט ערשטקלאסיגע בעלי-תפלות אין די גרויסע בעקוועמע ליכטיגע און פריש-רעמאנטירטע צימערען אין לאקאל פון

„מזרחי", אלעע 10, 2-ער שטאק.

פערשפעטיגט נישט זיך צו פערזעהען מיט בילעטען, ווייל די צייט איז קורץ און ס'איז דא א בעגרעניצטע צאהל פלעצער וכל הקודם זכה.

בעמערקונג: בילעטען צו צוגענגליכע פרייזען איז שוין צו בעקומען אין אייגענעם סעקרעטאריאט יעדען טאג פון 10.30—7.30 אוונד, אין געגענפאל ווערען מיר קיין חזקות נישט אנערקענען.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה

בי"הרב וועלטפרייד גאריבאלדיעגא 28

איז דא צו פערדינגען פלעצער פאר פרויען און מענער צום דאווענען די ימים-נוראים און סוכות עס וועלען דאווענען גוטע חשוב'ע בעלי תפלות.

7 KL. SZKOŁA POWSZECHNA
z prawami państwowymi
Mag. T. WAJNBERŻANKI, I-a Aleja № 8.

די שול-קאנצעלאריע נעמט אן איינשרייבונגען פון נייע שילער אין אלע קלאסען יעדען טאג פון 8 ביז 12 פארמיטאג.

די שול-ליטונג בעט ווי אמפריהסטען צו פערשרייבען די קינדער, אום צו קאנען פיהרען דעם שול-פראגראם נארמאל. ווי בעוואוסט איז דאס די איינאונאינציגע רעליגיעזע מוסטער-שולע מיט אלע רעגירונגס-רעכט אויפ'ן היגען פלאץ.

אין דער שולע איז אויך פערהאן א נאכמיטאג=קורס פון העברעאיש, תנ"ך, יודישע היסטאריע פאר שילער פון אנדערע שולען.

Szkoła koedukacyjna i przedszkole im. ZOFII WAJNSZTOKÓWNY w Częstochowie, Aleja 20. telef. 10-78.

przyjmuje zapisy do wszystkich klas oraz do PRZEDSZKOLA (dzieci od lat 3). Kancelaria czynna codziennie od 10—12 i 4—5.
DLA NIEZAMOŻNYCH — ULGI W OPŁACIE.

Erdal pasta do obuwia - jest wydajna, a więc tańsza.
Jej tajemnica: użyć jak najmniej pasty Erdal, ale polerować miękkim suknem, aż do lśniącego połysku.

ZAKŁAD ORTOPEDYCZNY
D-ra med.
H. Traunera
choroby: kości, stawowe i reumatycze
Częstochowa
Aleja 20, tel. 10-07.

מיר בעטייליגען זיך אין צער פון דער פאמיליע פינקעלשטיין צוליעב'ן טויט פון זייער הייסגעליבטען מאן און פאטער

אברהם העניך נ"ע

און דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

פאמיליע מונאחיטש.

אויף די ימים-טובים

א גרויסער אויסוואהל ברילען און בינאקלען לויט די נייעסטע פאסאנען מיט די בעסטע גלעזער פונקטאל אויסגעפיהרט שטרענג לויט די פארשריפטען פון די ה"ה אקוליסטען, ווי אויך ווערען אויסגעפיהרט אלערליי רעפעראציעס פאכמעניש און סאליד.

פאטאגראפישע און ראדיא-אפאראטען ווי אויך אלערליי צודאטען דערצו.

אויספארטיגונג פון אמאטארען-אויפנאהמען אין מאדערנעם לאבאראטאריום.

דער איינציגער יודישער אפטיקער

f. OPTYK MEDICAL Z. Erner, Aleja № 31.

דער יודישער קלײנהענדלער - פעראיין אין טשענסטאכאוו

(פון א פרעסע - קאנפערענץ).

צוזאמען מיט די צרות, וועלכע זענען געוואקסען אויף די קעפ פון די יודישע קליינהענדלער און מארקשטעהער ביי אונז אין שטאדט, איז אויך געוואקסען זייער צושפליטערטקייט און צוריסענקייט.

די יודישע קליינהענדלער זענען אנ'אונבעהאלפענער עלעמענט און פונקט אזוי ווי א קינד דארף האבען א ניאניע, אזוי דארפען אויך די יודישע קליינהענדלער עמיצען, וועלכער זאל זיי פיאסטעווען און זיי בעדינען. צו זייער אומגליק זענען ביי אונז פעראהאנען געוועזען קליינהענדלער פעראיינען, פון וועלכע איינער האט געצויגען רעכטס, דער צווייטער לינקס און איינימיטען איז דער קליינהענדלער אדער מארקשטעהער צוריבען געווארען.

דער דאזיגער צושטאנד האט אבער נישט געקאנט מעהר געדולדעט ווערען, עס האט געמוזט קומען די אויסניכטערונג און נאך לאנגע אונטערהאנדלונגען איז ענדליך געקומען די פעראייניגונג פוןביידע קליינהענדלער-ארגאניזאציעס אין איין מעכטיגען צעמענטירטען שטארקען פעראיין.

אויף אגראדאווע 5 געפינט זיך דער שעהנער פרעכטיגער לאקאל פון יעצט שוין איינציגען קליינהענדלער פעראיין ביי אונז אין שטאדט, וועלכער איז איינגעארדענט אויפ'ן גרויסשטאדטישען שטייגער. ס'איז אויך אנגאזשירט געווארען א געהעריגער בעאמטער, וועלכער פערנעמט זיך מיט אלע ענינים פון די מיטגלידער.

ווי די אנפיהרער פון פעראיין, די ה"ה שטרויסבערג און פיליפאוויטש האבען ערקלערט, האט די איצטיגע פערוואלטונג זיך געשטעלט פאר אנ'אויפגאבע צו פיהרען די ארבייט און טעטיגקייט פון פעראיין אויסשליסליך נאר אויף א ריין ווירטשאפטליכען געביעט, אין זין האבענדיג נאר די עקאנאמישע אינטערעסען פון די מיטגלידער, ווייט פון יעדער פאליטישער בעפארבונג און און ריכטונג. די טעטיגקייט פון לעצטע וואכען — דערצעהלען ווייטער די אינפארמאטארען — האט בעוויזען, אז דער קליינהענדלער פעראיין געהט אויפ'ן וועג פון זיין אנגעצייכנטער ליניע. אזוי איז, למשל, אדורכגעפיהרט געווארען א רייה אינטערווענצען אין מאגיסטראט, אין די שטייער-אמטען און אנדערע אפיציעלע אינסטיטוציעס. ס'זענען אויך אוועקגעשיקט געווארען עטליכע דרייסיג ביטעס וועגען ערטיילען צוריק די קאנצעסיעס פאר די יודישע הענדלער פון טאבאק-ארטיקלען, מיט איין ווארט — דער קליינהענדלער-פעראיין איז דער שליח צבור פון יודישען קליינהענדלער און מארקשטעהער אין אונזער שטאדט און אלע פריידען און ליידען פון מיטגליד דארפען קומען צום אויסדרוק אין זיין ארגאניזאציע, וועלכע דדרף זיין זיין צווייטע היים.

דער קליינהענדלער-פעראיין וועט זיך אויך פעראינטערעסירען מיט דער לאגע פון דער קליינאינדוסטריע אין אונזער שטאדט, וואס איז ארגאניזאציאנעל שטארק פערנאכלעסיגט און נויטיגט זיך אין א שטארקע ארגאניזאציע.

אויך האט א גרויסע בעדייטונג פאר די יודישע ארימע קליינהענדלער און מארקשטעהער די גמילת-חסדים קאסע, וואס עקזיסטירט ביים פעראיין און פערמאגט ביז איצט שוין צוזאמען מיט די לעצטע בעקומענע 4.000 זלאטעס פון אלגעמיינעם הילפס-קאמיטעט, די סומע פון 7.500 זל. דאס איז דאס איינציגע רעטונגס ברעט פאר א סך האלב חרוב-געווארענע עקזיסטענצען. ביז - איצט געניסען פון דער קאסע ביז 200 מיטגלידער.

קורץ, דער קליינהענדלער-פעראיין האט זיך געשטעלט, צופאסענדיג זיך צו דער איצטיגער לאגע, גרויסע אויפגאבען.

דאס דערהאלטען און אונטערשטיצען עטליכע הונדערט יודישע עקזיסטענצען איז נישט קיין ספעציפישער קליינהענדלער ענין, נאר אנ'ענין פון יודישען כלל, דארף דעריבער די יודישע געזעלשאפט מיט אלע כחות צוהעלפען, אז די אויפגאבען, וועלכע די פערוואלטונג און לייטונג פון דער היגער קליינהענדלער ארגאניזאציע העט זיך געשטעלט, זאל קאנען אויסגעפיהרט און ערפולט ווערען.

מען דארף צוריקגעבען דער היגער קליינהענדלער-ארגאניזאציע דעם פרעסטיזש און צוטרויען, אויף וועלכען זי פערדינט.

שין פיי.

צו אלע פרנסים פון דער יודישער גמינע אין טשענסטאכאוו

(א בריף אין רעדאקציע)

איהר האט זיך בעהאלטען און געמאכט די עטאט ליסט, נישט פערעפענטליכט אין קיין היגע צייטונג. ווי ריכטיג איהר האט אויסגעמאסטען דעם עטאט, דיענט דער פאלגענדער ביישפיעל. איהר האט געמאכט—דעם קאנאניאל סוחר ש. ק. פון דער אגראדאווא גאס 300 זל., דעם פאבריקאנט נ. ד. 300 זל., די ה"ה זש. און פ. צו 50 זל. און מיר 850 זל.

אויב ה' ש. ק. ברויך צו צאהלען עטאט 300 זל., ברויך איך צו צאהלען דעם גרעסטען עטאט-5000 זל. און ווען די ה"ה: זש. און פ. צאהלען נאר צו 50 זל. ווייל זיי האבען געקויפט נאר צו א פיערטעל הויז, ברוך דאך ה' נ. ד. צו צאהלען נאר 100 זל., דען ער האט געקויפט נאר א האלב הויז, און ווען דער זעלבער ה' נ. ד. צאהלט 300 זל., ברויך איך דאך צו צאהלען מאקסימום 100 זל. און אזוי ריכטיג איז געמאכט די גאנצע עטאט-ליסטע.

און ווען איהר מעסט אויס אזוי ריכטיג ביי נעמען דאס געלד, געוויס גיט איהר אויס דאס געלד אויך אזוי ריכטיג. איך בעט אייך אלע, אז איהר זאלט זיך אבזאגען און דאן וועלען פארקומען פרישע וואהלען, און איך וועל אריין געהן אין דער גמינע, נאר אויף 1 מאל, נישט מעהר און איך וועל אייך ווייזען, ווי אזוי מען נעמט געלד ריכטיג און מען צוטיילט עס ריכטיג. איך בעט אנטווארט.

מיט דרך ארץ

גרשון פרעגער

די באקסער פון „מכבי" טרענירען.

די באקסער סעקציע פון מכבי גרייט זיך צו אינטענסיוו צום דערנעהנטערענדען זיך סעזאן.

די באקסערס אין דער צאהל פון אנ'ערך 30 פערזאן טרענירען 2 מאל וועכענטליך – דינסטאג און דאנערשטאג אונטער דער לייטונג פון קוואליפיצירטע אינסטרוקטארען.

די פערוואלטונג פון מכבי בעמיהט זיך, כדי אויף א געוויסער צייט אראבצוברענגען איינעם פון די בעסטע פוילישע טרענערס – ה' פנאפעק פון קאטאוויץ.

„מכבי" — „סטראדאם".

מארגען, שבת 4 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר אויפ'ן מכבי-ספארט-פלאץ אנ'אינטערעסאנטער פוטבאל-מעטש צווישען די דערמאנטע מאנשאפטען, וועלכע טרעטען אויף אין די בעסטע צוזאמענשטעלען.

א שעהנע נדבה פון די אייגענטימער פון קינא „ערען" געברידער קושעמינסקי

די אייגענטימער פון קינא „ערען" האבען אריינגעטראגען אין אונזער רעדאקציע 150 זלאטעס צו פערטיילען פאר די היגע יודישע וואהלטעטיגע אינסטיטוציעס לויט'ן איינזעהן פון רעדאקטאר ה' ב. באפשאן.

די דאזיגע סומע איז פערטיילט געווארען לויט פאלגענד:

פאר'ן יודישען שפיטאל 20 זלאטעס, „תומכי-עניים" 20 זל., יתומים-הויז 20 זל., „מחזיקי הדת" 20 זל., „טאז" 20 זל., „בית לחם" 15 זל., „עזרה" 15 זל., „הכנסת אורחים" 10 זל. און „לינת הצדק" 10 זל.

זמן תפלה אין דער נייער שוהל אין ד"ה

יום א' מעריב 18.15, שחרית 8.00, פרעדיגט 10.15, תקיעת שופר 10.30, מנחה 16.00.

יום ב' מעריב 18.15, שחרית 8.00, פרעדיגט 10.15, תקיעת שופר 10.30, מנחה 16.00.

פון דער יודענשטאטס-פארטיי.

שבת, דעם 4 ד.ח. 8.30 אוונט קומט פאר א רעפעראט פון חבר א. איצקאוויטש א. ד. ט. „די רעזולטאטען פון 20 טען קאנגרעס". נאכ'ן רעפעראט — דיסקוסיע. חברים און סימפאטיקער ווערען געבעטען צו קומען פונקטליך.

אברהם העניך פינקעלשטיין ז"ל

אין עלטער פון 61 יאהר איז די וואך נפטר געווארען ר' אברהם העניך פינקעלשטיין ז"ל.

דער נפטר, וועלכער איז געווען אנ'איידעם פון ר' יוסף דזיובאס נ"י, איז געווען א זעלטענער טיפ פון א מענשען, אין וועלכען עס האט זיך קאנצענטרירט תורה, חכמה חריפות, אהבת הבריות און אלע מדות טובות.

דער נפטר איז די לעצטע יאהרען געווען א „מזרחי" און דעם ארץ-ישראל געדאנק האט ער געווידמעט זיין גאנצע נשמה און לעבען.

דער טויט פון דעם זעלטענעם איידעלען יודען האט ארויסגערופען גרויס טרויער ביי דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג אין אונזער שטאדט, ביי וועלכער ער איז געווען געאכטעט און געשעצט. אין דער לויה האבען זיך בעטייליגט איבער טויזענד מלוים.

די מיטה מיט'ן נפטר איז אריינגעטראגען געווארען אויפ'ן בית המדרש-הויף, וואו ס'האבען איהם מספר געווען דער מו"צ ר' יוסף פראקאש, ר' יוסף שמעון קאבלינק און ר' משה האלטער. אויפ'ן בית עולם האט אויך געהאלטען א הספד ר' אליעזר קאנסענס.

די טשענסטאכאווער יודען האבען מיט'ן טויט פון אברהם העניך פינקעלשטיין ז"ל געהאט אנ'אבידה שאינה חוזרת.

שלום לעפרו.

לאה געריכטער נ"ע

אין עלטער פון 74 יאהר איז געשטארבען איינע פון די זעלטענסטע פרויען טיפען אין אונזער שטאדט — לאה געריכטער נ"ע.

די פערשטארבענע איז געווען די פרוי פון בעוואוסטען כלל-טהוער און פילאנטראפ נתן געריכטער ז"ל און האט זיך אליין אויך פערנומען מיט כלל-ארבייט, ברענגענדיג גרויס נוצען דער ארימער יודישער בעפעלקערונג אין אונזער שטאדט.

זי איז געווען א פערוואלטונגס מיטגלידערין פון פרויען פעראיין „עזרה", וואו זי האט געארבייט זעהר אקטיוו.

לאה געריכטער נ"ע איז געווען זעהר בעליבט א דאנק איהר איידעלקייט און מענשליכקייט און אלע האבען איהר אבגעגעבען גרויס כבוד.

דער טויט פון דער איידעלער פרוי האט ארויסגערופען גרויס טרויער ביי דער יודישער בעפעלקערונג אין אונזער שטאדט.

ת.נ.צ.ב.ה.

אזוי זאגט דאס

פון א גוטער קיך:

צו פרעגלען און באקען מעל-שפייזען דארף מען בענוצען נור דאס עס-פעטס „צערעס". וועלכע ווערט אויסגעארבייט פון קאקאס-ניס. דאס דאזיגע ריינע זעהר שפארעוודינע פעטס איז נארהאפט און לייכט פערדייליך. דאס 100%-יגע קאקאס-פעטס „צערעס" ווערט אויסגעארבייט אונטער דער השגחה פון הרב שמחה פרענקעל פון סקאווינא און קען רעקאמענדירט ווערען פאר אלע. וואס היטען אב כשרות.

כשר

Ceres

ענטהאלט 100% פעטס

TANI MIESIĄC PRZERÓBEK!

Pierwszorzędna pracownia kuśnierska

przyjmuje wszelką robotę w zakresie kuśnierstwa

Pierwszorzędne solidne wykonanie. — Ceny bardzo przystępne

M. OBERMAN, Panny Marji 1.

צו דער אויפמערקזאמקייט פון די לעזער פון דער יודישער פרעסע!

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס די אגענטורען פון יודישע צייטונגען גיבען נישט ארויס די צייטונגען דעם צייטונגס פערשפרייטער, איידער עס ווערט נישט רעגולירט פאר'ן טעגליכען טראנספארט, ווענדען מיר זיך צו די טשענסטאכאווער יודישע אבאנענטען, אז זיי זאלען רעגולער בעצאהלען פאר די צייטונגען, ווייל די פערשפרייטער זענען צוליעב דער שווערער מאטעריעלער לאגע נישט אימשטאנד אויסצולייגען פון פריהעראויס געלד פאר דעם סכום צייטונגען.

פראפ. פעראיין פון צייטונגס-פערשפרייטער אין פוילען צאהלונגס-שטעלע אין טשענסטאכאוו.

י. ס. א. פ. „פועלי ציון" (צ.ס.)

שבת, דעם 4 ד. ח. 4 נאכמ. קומט פאר אין לאקאל פון „הפועל" אלעע וואלנאשטשי 3/5 א אויסערגעוועהנליכע חברים פערזאמלונג מיט א בעריכטס-רעפעראט פון חבר יהושע שטרויס, דעלעגאט צום 20 טען ציוניסטישען קאנגרעס.

סניף „בעלי מלאכה דתיים"

שבת פ' נצבים 4 א זייגער נאכמ. קומט פאר א שעור פרק דורך ח' וולאדאווסקי, נאכהער א רעפעראט פון די ח"ח: קאנסענס אליעזר און טשענסטאכאווסקי א. י., א. ד. ט.: „אבות און איהר בעדייטונג".

אלע יודישע בעלי מלאכות ווערען געבעטען צו קומען מאסענווייז פונקטליך.

ס'איז נאך צייט צו שטעמפלען זאפאלנישקעס.

צוליב די קורסירענדע קלאנגען, אז די אקציע פון שטעמפלען די זאפאלנישקעס אין די פינאנץ-אמטען זאל האבען פערענדיגט געווארען דעם 1 ווזשעשען ה.י. ווערט בעקאנט געמאכט, אז דאס שטעמפלען וועט דויערען לויט'ן פריהער פעסטגעשטעלטען פלאן ביז'ן 1 פאזשדזיערניק ד. י.

פארבערייי און כעמישע וועשעריי

„BENETA"

ב. יאסעלעוויטשא 11

(געגענאיבער.דעם געוועלב פון דער קאפעלושארניע)

קראגענס ווערען געוואשען מיט דויערהאפטען שפיגעל-גלאנץ.

ספעציאליטעט:

1) אויספרישען (פארבען) לעדערנע קורטקעס,
2) פארבען לויט מוסטערן,
3) דעטאשירען (ארויסנעמען פלעקען אהן וואשען אויפ'ן ארט),
4) כעמיש רייניגען און פאסאנירען קאפעלושען.

ס'ווערט געזוכט אנ'אינטעליגענט יונגעל אין געשעפט פון ש. קרויסקאפף, אלעע 12

KINO „EDEN".

דער געניאלער מייסטער

Borys Karloff

אינ'ם מעכטיגען דראמא פון אונגעהעהנליכע איבערלעבונגען

Postrach Opery

Kino „LUNA"

ס.א.ס.!

פערצווייפעלטער רוף פון הערצער אינ'ם אבגרונד פון אקעאן!

Łódź podwodna № 9

אין די הויפט-ראלען:

רישארד דיק, דאלארעס דעל ריא, טשעסטער מאריס

Kino-Teatr „STYLOWY"

Aleja 27.

דער נייעסטער פילם אויפ'ן יאהר 1937-38

WALC KRÓLEWSKI

ווילי פארסט

אלס רייצענדער אפיציר.

Redaktor i wydawca: B. Bocian